

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Vliv islámu na hospodářskou politiku

Effect of Islam on Economic Policy

Student: Kristýna Špačková

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jana Gibarti, Ph.D.

Ostrava 2015

Zadání bakalářské práce

Student:

Kristýna Špačková

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

7202R020 Ekonomická žurnalistika

Téma:

Vliv islámu na hospodářskou politiku
Effect of Islam on Economic Policy

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Islám v hospodářské politice
 3. Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě
 4. Využití řešené problematiky v žurnalistice
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- LUNDE, Paul. *Islám: Víra – kultura – dějiny*. Přeložil Luboš KROPÁČEK. Praha: Knižní klub, 2004. 192 s. ISBN 80-242-1093-2.
- MANSOOR, Maitah. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 158 s. ISBN 978-80-7357-608-0.
- TOMEŠ, Zdeněk et al. *Hospodářská politika 1900-2007*. Praha: C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jana Gibarti, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 07.05.2015

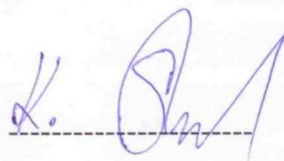

Doc. PhDr. PaedDr. Milan Sekanina, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Ostravě dne 7. 5. 2015

Kristýna Špačková

Touto cestou bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Ing. Janě Gibarti, Ph.D za cenné rady a připomínky k mé bakalářské práci. Dále bych také chtěla poděkovat Mgr. Ivaně Šulákové za pomoc při tvoření žurnalistické části práce.

Obsah

1 Úvod	7
2 Islám v hospodářské politice	9
2.1 <i>Islám jako náboženství</i>	9
2.1.1 Počátky islámu	9
2.1.2 Pět pilířů islámu	11
2.1.3 Zdroje a právo islámu	12
Šarí'a	12
2.1.4 Ekonomické rozměry islámu	14
2.2 <i>Hospodářská politika</i>	14
2.2.1 Historie světového hospodářství	15
První polovina 20 století	15
Ropné šoky	16
Poslední dekády a nové milénium	18
2.2.2 Cíle hospodářské politiky	18
Magický čtyřúhelník	19
2.2.3 Nástroje hospodářské politiky	20
Fiskální politika	20
Monetární politika	21
2.2.4 Vztah nástrojů a cílů hospodářské politiky	21
2.3 <i>Hospodářská politika v islámských státech</i>	21
2.3.1 Fiskální politika v zemích blízkého východu	22
2.3.2 Monetární politika islámských zemí	24
Islámské finančnictví	24
Islámské bankovníctví	25
3 Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě	27
3.1 <i>Islámská politická kultura</i>	28
3.1.1 Džihád	28
3.1.2 Islám a demokracie	29
3.1.3 Islám a lidská práva	29
3.1.4 Tradiční společnost a politika	30
3.1.5 Současné režimy v islámských zemích	30
3.1.6 Arabské jaro	32
3.2 <i>Ekonomická kultura</i>	32
3.2.1 Ekonomická úloha ropy	33

3.2.2	Ekonomické organizace GCC a OPEC	34
3.2.3	Turismus v arabských zemích	37
4	Využití řešené problematiky v žurnalistice	39
4.1	<i>Editorial</i>	39
4.2	<i>Interview</i>	40
4.3	<i>Úvodní článek</i>	44
4.4	<i>Anketa</i>	47
5	Závěr	50
	Seznam použité literatury	52
	Tištěné publikace	52
	Internetové zdroje	52
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	55
	Seznam příloh	

1 Úvod

Jakkoli se nám může zdát spojení náboženství a ekonomiky nelogické, opak je pravdou. Instituce náboženství je s ekonomikou úzce spjata, dokazuje to třeba příklad římskokatolické církve, která právě na ekonomických a vlastnických základech vybudovala svou sílu. Stejně tak biblické zákony, zejména Desatero přikázání, jsou hluboce zakořeněny v legislativních systémech celé západní společnosti, které samozřejmě ovlivňují ekonomiku, potažmo hospodářskou politiku dané země.

Při zmínce římskokatolické církve je však namístě podotknout, že její zásady nemají přílišný morální základ, jako příklad se jeví nasnadě středověké vybírání odpustků. Na opačné straně je právě islám, který je ve své podstatě založen na morálních vlastnostech věřících. To dokazuje také islámské právo, kde můžeme nalézt více trestů metafyzických než hmatatelných, tedy takových, jaké zná naše společnost.

Co se týče islámu a ekonomiky, je zde základem práce ve smyslu zaměstnání. Už prorok Muhammad hlásal, že pracovat je pro muslima čest, ať už zastává jakoukoli, třeba i podřadnou, činnost. Ekonomika samotného islámského státu, neboli jeho hospodářská politika, je v těchto zemích složitější. Spousta států nemá například vládní systém s pevnými základy, chybí zde mnohé státní instituce a byrokracie, jak ji známe u nás nebo v jiných západních zemích. Další ilustrací může být zákaz úroku, kterým je islám proslulý. Ten komplikuje především monetární politiku, která je ve své podstatě závislá na různých úrokových mírách.

Cílem této práce je informovat právě o problematice hospodářské politiky v islámských státech.

První kapitola práce bude rozdělena na tři dílčí části: první podkapitola se bude zabývat islámem jakožto náboženstvím, bude osvětlen vznik, základní pilíře a vývoj jeho práva. V navazující podkapitole bude rozebrána hospodářská politika a to zejména její vývoj, cíle a základy. Celou kapitolu pak uzavře spojení obou veličin – funkce fiskální a monetární politiky v arabské společnosti.

Základem hospodářské politiky státu je jeho politická a ekonomická kultura. A zvláště jimi se bude zabývat kapitola druhá. Zde se práce podívá například na pojem džihád, na úlohu lidských práv v islámu anebo na současné režimy v těchto státech, se kterými úzce souvisí nedávné arabské jaro, které si bude také vysvětleno.

Když se zamyslíme nad ekonomikou arabských států, jako první většinu z nás napadne ropa. Přidejme k ní turismus, a je zde základ pro podkapitulu uzavírající druhou část práce. V tomto úseku je důležité podotknout, že se tento text bude zabývat zejména zeměmi Blízkého východu a severní Afriky, které se označuje souhrnným názvem MENA (z anglického významu Middle East and North Africa).

Poslední kapitola neodpovídá klasickému standartu a je čistě autorská. Z titulu studovaného oboru, tedy ekonomické žurnalistiky, se jedná o žurnalistický oddíl práce, kde jsou ukázky několika žánrů shodující se s rozebíranou problematikou. Bude zde k přečtení editorial, interview s Arabem, pocházejícím z Blízkého východu a žijícím v česku. Dále úvodní článek na téma nedávného teroristického útoku v Tunisku a anketa, která se bude zabývat otázkou ochoty cestování Čechů v důsledku těchto útoků.

Celá práce bude zaměřena na osvětlení islámu v jeho základní podobě. Dnes je totiž právě toto náboženství velmi skloňovaným pojmem v médiích a v celé společnosti, a mnozí z nás si neuvědomují jeho základní podstatu a ekonomickou úlohu ve společnosti.

2 Islám v hospodářské politice

Název této úvodní kapitoly je velmi široký. Proto v této části práce rozebereme oba pojmy: islám a hospodářskou politiku. Vzhledem k tomu, že naší západní civilizaci vládne křesťanství, které, ať jsme nebo nejsme křesťany, je hluboce zakořeněno v našich zákonech a morálních vlastnostech, může se některým zdát spojení islámu a hospodářské politiky, potažmo makroekonomie, nelogické. Že je tomu přesně naopak dokazuje velké množství knih zabývajících se touto problematikou a také tato práce se pokouší řečené téma racionalizovat, a to zejména pro naši, západní společnost.

2.1 Islám jako náboženství

V dnešní době je pojem islám chápán velmi široce, nejen jako náboženství tak, jak vnímáme křesťanství či judaismus. Také základní zdroje islámu a jeho právo nám dokazují, že islám upravuje mnoho oblastí života věřících. V zájmu této kapitoly je poukázat na fakta ohledně islámu jako víry, vyznání, náboženství.

2.1.1 Počátky islámu

Zatímco vznik velkých monoteistických náboženství judaismu a křesťanství nejsme schopni přesně datovat (ačkoli u křesťanství si můžeme být relativně jisti), počátek islámu známe přesně: stalo se tak roku 610 našeho letopočtu, kdy měl prorok Muhammad své první zjevení.

Muhammad ibn ‘Abdalláh pocházel z Mekky (patřil k významnému kmenu Hašímovců), pracoval jako obchodní jednatel pro svou starší ženu Chadídžu. Jak již bylo řečeno, roku 610, v Muhammadových čtyřiceti letech, se uskutečnilo jeho první zjevení. Stalo se na hoře Hirá, kde se mu zjevil archanděl Gabriel, který mu sdělil prvních pět veršů, kterými začíná 96 súra (kapitola) dnešního Koránu:

„Přednášej ve jménu Pána svého, který stvořil,

člověka z kapky přilnavé stvořil!

Přednášej, vždyť Pán tvůj je nadmíru štědrý,

ten, jež naučil perem,

naučil člověka, co ještě neznal.“ [Korán 96:1-5]

Muhammad byl ze zjevení značně rozrušen, ale přicházela další. Ta, jeho prostřednictvím, hlásala pouze jednoho boha, Alláha, kterému se všichni musí podrobit. Tak vzniklo samotné slovo islám, což znamená podrobit se (vůli boží). (Lunde, 2004)

Tři roky po prvním zjevení archanděl Gabriel poručil Muhammadovi kázat na veřejnosti. Novopečený kazatel otevřeně zaútočil na polyteistická vyznání, kvůli čemuž se on i jeho stoupenci stali terčem pronásledování polyteistických kmenů. Toto otevřené nepřátelství vůči Muhammadovi a jeho následovníkům vyvrcholilo až v jejich útěk z Mekky do města Jathrib, dnes známém jako Medína (Medínat an-Nabí, znamená Město Prorokovo), jak můžeme vidět na mapě.

Obr. 2. 1. – mapa hidžry

Zdroj: <https://andalusactual.wordpress.com/2014/07/02/la-hegira-y-el-calendario-islamico/>

Stalo se tak roku 622 a tento odchod je nazýván hidžra, což doslova znamená přesídlení. Hidžra se stala jádrem muslimské obce, ummy, a rok 622 se stal prvním rokem islámského letopočtu. (Lunde, 2004)

Muslimové používají lunární kalendář, který má dvanáct měsíců, ale pouze 354 dnů. Avšak díky důmyslnému systému přestupných let je tento kalendář velmi přesný a odchylka jednoho dne vznikne až za 2000 let. Nám nejznámější islámský měsíc je ramadán. Ten začíná prvního dne devátého měsíce podle islámského kalendáře a muslimů to je: „Požehnaný měsíc, který Alláh ve své štědrosti daroval celému muslimskému společenství, kdy muslimové svým jménem i jménem celého lidstva oslavují vedení

Alláha.“ (Islamweb, 2015, online) Dle našeho, gregoriánského kalendáře, letos spadá měsíc ramadán na datum 18.6. – 16. 7. (Presny-cas-online, 2015, online)

Po příchodu Muhammada do Medíny vznikl první dokument muslimů – Medínská ústava. Dokument nahrazuje kmenovou rovnost, jak byla do té doby chápána arabská hierarchie, a zavádí věrnost muslimské obci, kde jsou si všichni věřící u Alláha rovni, bez ohledu na jejich původ.

V červnu roku 638 Muhammad zemřel. Jeho smrt znamenala konec zjevení a přímého spojení s bohem. Jeho blízký přítel Abú Bakr sdělil veřejnosti smrt prorokovu a poté byl zvolen Muhammadovým nástupcem, tzv. chalífou (doslova ten, kdo má nahradit někoho jiného).

Chalífou byli postupně zvolení čtyři nejvěrnější Muhammadovi stoupenci a blízcí přátelé. Avšak třetí chalífa ‘Uhtmán byl zavražděn a vina padla na čtvrtého chalífu, Muhammadova bratrance a zároveň zetě ‘Alího, čímž byl zbaven chalífátu. Tímto incidentem vzniklo velké islámské schizma, rozdělení muslimské obce na dva tábory – ty, kteří sesadili ‘Alího a ty, kteří si přáli jeho vládu. Tyto dva tábory dnes známe jako Sunnity (lid tradice a společenství) a Šíity (Alího strana). Šíité se rozcházejí se Sunnity s názorem na Muhammadova nástupce. Tím by podle Šíitů měl být pouze jeho pokrevní příbuzný. Chalífát označují za imamát, protože věří, že imám dědí prorokovo duchovní vědění. (Lunde, 2004)

2.1.2 Pět pilířů islámu

Nedílnou součástí muslimského náboženství je zásada pěti pilířů. Pilíře mají zajišťovat pevnost a stálost osobní víry a posilovat muslimské bratrství. Jedná se o víru, modlitbu, almužnu, půst a pout’ do Mekky.

Vyznání víry (šaháda) se považuje za dohodu mezi bohem a člověkem, kterou každý muslim stvrzuje svou vírou v jednoho boha Alláha a v jeho posledního proroka Muhammada.

Modlitba (salát) je přikázána pětikrát denně, posiluje tak vztah muslima k Alláhovi.

Povinná almužna (zakát) znamená, že věřící poskytuje méně šťastným dvakrát ročně almužnu. Ta je stanovena na 2,5 % z majetku. Povinná almužna není charitou, protože

charita je ze své podstaty dobrovolná, zatímco muslimskou almužnu přikazuje právo Šarí'a.

Půst (saum) v měsíci ramadánu přikazuje Alláh pro jeho potěšení. Muslim v postním měsíci má také lépe porozumět těm, kteří se s nedostatkem potýkají denně.

Pout' do Mekky (hadždž) musí vykonat každý muslim jednou za život, pokud je toho finančně i zdravotně schopen. Pout' je připomněním potřebných a dnem uctívání Alláha. (Fanar, 2015, online)

2.1.3 Zdroje a právo islámu

Základní knihou islámu je Korán, ten obsahuje všechna zjevení Muhammadova ze jeho života, má 114 kapitol (súr) a celkem 6 236 veršů. Ortodoxní islám chápe Korán jako přímé slovo boží, liší se tak například od Bible, která připouští i lidský zásah. Muslimové jej považují za hlavní zdroj informací jak v duchovních záležitostech, tak v běžných potřebách každodenního života. (Maitah, 2010a)

Dalším důležitým zdrojem islámu jsou tzv. hadíthy. Ty jsou představovány jako soubor učení, výroků a činů Muhammada, které byly sesbírány až po jeho smrti. Samotný hadíth se skládá z výroku a z jakéhosi vysvětlení samotného výroku, tzv. poučení. (Islamweb, 2015, online) Jedná se o rozsáhlý soubor závazných ponaučení a norem, a také popis právního systému muslimského světa. Hadíthy slouží k mravní výchově v mešitách a školách a plní významnou roli práva. Někteří muslimští právníci však tento zdroj zpochybňují, není totiž tajemství, že hadíthy byly v minulosti často podvrhovány. (Maitah, 2010)

Šarí'a

Korán i hadíthy jsou hlavním zdrojem islámského práva Šarí'a. Britské listy vysvětlují Šarí'u takto: „Islámské právo je souborem Bohem zjevených pravidel, které musí zbožný muslim dodržovat, má-li náležitě plnit všechny své povinnosti. Svoji platnost a legitimitu Šarí'a odvozuje od svého božského původu – je manifestací vůle Všemohoucího, nezávisí na autoritě žádného pozemského zákonodárce nebo jednotlivce.“ (Britské listy, 2015, online)

Protože bylo toto právo vytvořeno bohem, člověk se musí přizpůsobit jemu a ne právo člověku, jak jsme tomu zvyklí v naší západní společnosti. Bůh však právo neseslal v příliš

srozumitelné formě, proto trvalo několik islámských generací, než se formuloval plný rozsah práva ze všech pramenů a mohlo být použito v praxi. Právo však trpí rigiditou a tradicionalismem, protože veškeré otázky již byly vyřešeny v 10. století (našeho letopočtu) a právo bylo prohlášeno za uzavřené, což znamená, že se nepřizpůsobuje měnícím se podmínkám doby. (Britské listy, 2015, online)

Šarí'a nerozeznává dualismus církve a státu ani víry a práva. Z tohoto titulu neřeší jen vztahy mezi lidmi, ale také vztah člověka a boha. Právě díky tomu se právo dělí na tři hlavní okruhy: ibádát, zabývající se člověkem a bohem, muámalát, kde řadíme právo majetkové, rodinné, dědické atd. a uqúbat upravující právo trestné. Ale až na tohle členění jsou právní normy různých odvětví mezi sebou promíšeny bez snahy o jejich systematizaci. (Britské listy, 2015, online)

Právo je děleno na pět tříd závažnosti, přičemž některé činy jsou pouze doporučené, další jsou například zavrženíhodné, bez právních důsledků a až činy poslední třídy jsou opravdu závažné a tedy trestné. Stejně tak je to i se sankcemi, kdy je například právem stanoveno, že zůstavitel by měl zaplatit zděděné dluhy, avšak už jej nečeká postih za nezaplacení. Takový člověk může být ale potrestán implicitně, kdy v dalším případě nebude brán zřetel na jeho svědectví apod. Samotnou sankci může představovat i trest metafyzický, např. uvržení do pekla. Právo k protikladu k těmto postihu stanovuje i odměny v podobě metafyzických příslibů vzetí do ráje apod. Dalo by se říci, že hlavním zdrojem sankcí a odměn v Šarí'e by mělo být samotné svědomí věřícího. (Britské listy, 2015, online)

Šarí'a je právo pouze pro muslimy, a proto jsou jinověrci ponechávání vlastním soudům anebo jsou pro ně stanovena vlastní pravidla, kdy například neplatí povinnou almužnu, ale daň z hlavy či půdy. Muslim může být také stíhán pouze za činy vykonané na území islámského státu (tedy na území islámského práva), podobně i jinověrec není stíhán na základě Šarí'i. (Britské listy, 2015, online)

Muslimové vytváří společenství, které není ochotno přijímat jiné než boží příkazy. Je proto téměř vyloučené uplatňovat zde světské vlády a práva tak, jak je známe my, a která se vyvinula z Římského práva. Skutečnost existence náboženského práva měla velký význam ve vytváření suverénních islámských států na Blízkém východě. (Maitah, 2010a)

2.1.4 Ekonomické rozměry islámu

Korán je také zdrojem ekonomické etiky islámského státu. Prorok Muhammad, jak již bylo řečeno na začátku, byl obchodníkem. I proto se vyslovoval pochvalně o obchodu, byl stoupencem otevřeného trhu a regulární konkurence, stejně tak považoval soukromé vlastnictví za základ ekonomického rozměru islámu.

K základům patří tržně orientovaný systém, rovnost příjmů by byla podle Koránu nespravedlivá, a proto pracující lidé mají nárok užívat plodů své práce. Práce je také morálním aspektem a ti, kdo se práci vyhýbají nejsou oprávněni užívat výhod islámského státu. Korán liberální přístup k zisku vyvažuje, například přikazuje zakát (povinnou almužnu) a odmítá lichvu. (Maitah, 2010a)

Morální aspekty islámu však tržní konkurenci do značné míry omezují a určují podmínky práce mnohem více než je běžné v kapitalistických státech. Vychází z toho, že neoprávněné obohacování je podle Koránu zakázáno. (Ekonomická revue, 2006) Stát má například kontrolu nad veškerými důležitými přírodními zdroji. Soukromý majetek musí být užíván tak, aby byl užitečný pro celou společnost a nejen pro majitele. Půda a majetek, který není využíván je převeden do vlastnictví společenství. Islámský stát v praxi reguluje i zisk: brání nadměrným ziskům vysokým zdaněním, část zisku musí být zpět reinvestována do rozvoje výroby apod. Stát také redistribuuje kapitál členům společnosti, kteří si nejsou schopni sami vydělat na základní životní potřeby, a nese za ně odpovědnost. Spravuje charitativní nadace, které jsou financovány již zmíněným zakátem. Můžeme tedy říci, že práva celku jsou v islámském státě nadřazena právům jednotlivce. (Maitah, 2010a)

2.2 Hospodářská politika

Název této kapitoly vypovídá sám o sobě, proto celá kapitola nalézá odpověď na otázku: Co je to hospodářská politika? Definice se dá najít mnoho, ale pro tuto práci bude nejlepší znění od docenta Jana Mlčocha z jeho Malé ekonomické encyklopedie: „Cíle, zásady, nástroje a metody používané k regulaci ekonomických procesů. (...) Nositelem hospodářské politiky je stát; subjekty, které zejména zasahují do hospodářské politiky: vláda, parlament, politické strany, centrální banka; (...).“ (Mlčoch, 2007, str. 83)

Je nutné si definovat hospodářskou politiku již na začátku. Avšak stejně tak je důležité podívat se na její samotný vznik a vývoj, ze kterého mnohem lépe vyrozumíme její pravý

význam. Také z krátkého vývoje hospodářství 20. století zjistíme důležitost provázanosti ekonomiky s politickou mocí.

2.2.1 Historie světového hospodářství

Hospodářská politika zde byla prakticky odedávna, kdy se vládci snažili využít privilegia svého státu. Její zásadní vývoj bychom však mohli datovat až počátkem 20. století. Do té doby byla role státu v hospodářství omezena, podíl vládních výdajů na HDP byl nízký.

První polovina 20 století

Krátce po začátku nového století vypukla první světová válka, ta představovala výrazný hospodářský šok, kdy byl narušen mezinárodní obchodní a finanční systém, stejně tak byla omezena mobilita zboží a kapitálu. Válka znamenala nejen úbytek obyvatelstva a zničená území, ale také hluboce rozvrátila Evropu, kde vznikaly nové státy a její pozice v mezinárodním hospodářském systému byla značně oslabena. Navazování na předválečný systém obchodu a financí byl nesnadný, avšak v polovině 20. let se hospodářský vývoj začal konečně navracet do normálu.

Růst však trval velmi krátce a roku 1929 začala Velká deprese, která opět destabilizovala světový ekonomický systém a nově vytvořila prostor pro politické a sociální změny. Právě v tomto období dochází k rozvoji hospodářské politiky tak, jak ji vnímáme dnes. Velká deprese představovala impulz pro rozvoj ekonomických teorií, připomeneme dvě nejvýznamnější: Keynesovská a monetaristická. (Tomeš a kol., 2008)

Keynesiánské vysvětlení ekonomické krize naznačuje, že automatickou regulací trhu se propad soukromé spotřeby a investic nevyřeší. Východiskem je podle něj zvýšení veřejných výdajů za účelem stimulace poptávky. Právě Keynes je považován za zakladatele hospodářské politiky.

Monetaristé argumentují chybami v monetární politice. Podle nich, v případě krize v USA, dopustila centrální banka nedostatečnou likviditu bankovního sektoru a tím podlomila stabilitu celé sféry.

Depresí vznikla masová nezaměstnanost, což představovalo stimul pro nové sociální a intervencionistické programy, založené na Keynesovském smýšlení. Jedním z nejvýznamnějších programů byl New Deal amerického prezidenta F. D. Roosevelta. Chápání role vlády v hospodářské politice a přístupy obhajující zásahy vlády do fungování

trhu byly velmi vážnými důsledky pro další roli národních hospodářství. (Tomeš a kol., 2008)

Definitivním ukončením deprese se staly přípravy na druhou světovou válku, která představovala další otřes pro světovou ekonomiku. Po skončení války byla opět prioritou poválečná obnova, tentokrát sehrál velkou úlohu americký Marshallův plán, který měl znamenat ekonomickou pomoc poválečné Evropě. Významný podíl na obnově hospodářství měla reorganizace mezinárodního finančního systému přijatá na konferenci v Bretton Woodsu. Šlo o změnu měnového systému na systém fixních měnových kurzů vázaných na dolar, který byl směnitelný na zlato. Ten však byl nahrazen v 70. letech systémem volně plovoucích kurzů. Také byly vytvořeny nové instituce: Mezinárodní měnový fond a Světová banka.

Důsledkem druhé světové války bylo bipolární rozdělení světa. Západ prosazoval princip tržní ekonomiky, východní ideje byly založeny na socialistickém hospodářství, tedy na centrálně plánované ekonomice.

Reálná hospodářská politika v socialistických zemích stavěla na znárodněném průmyslu, kolektivizaci zemědělství, potlačení soukromého vlastnictví a administrativních cenách.

V západních zemích, zejména v USA a Velké Británii došlo k rozvoji keynesiánské hospodářské politiky, kde se nástrojem pro řízení stala Phillipsova křivka, která představuje volbu mezi inflací a nezaměstnaností. (Tomeš a kol., 2008)

Obr. 2.2 – Phillipsova křivka

Zdroj: <http://www.isfnews.cz/NEW2/clanek-13-murphyho-financni-kredo/>

Ropné šoky

Další světový ekonomický vývoj ovlivnily tzv. ropné šoky. První ropný šok roku 1973 byl reakcí na arabsko-izraelskou válku. Již koncem 60. let Izrael dobyl mnohá arabská území,

včetně Sinajského poloostrova a pásma Gazy. Poté co Izrael odmítl mírovou dohodu Egypta, roku 1973 jej napadl Egypt se Sýrií, avšak Izrael jim opět uštědřil porážku. Proto se arabské státy pod organizací OPEC rozhodli použít nejtěžší zbraň a snížili svou nabídku ropy, dokud Izrael neuzná práva Palestinského lidu. Arabské státy tak chtěli donutit Západ, aby Izrael přestal podporovat. Za necelý rok se cena ropy zvedla až čtyřnásobně (z původních 3 dolarů za barel až na necelých 12 dolarů) a současně se sníženou dodávkou tzv. černého zlata docházelo v západních zemích téměř ke kolapsu. Až po vyzvání Izraele k návratu arabských území se dodávky ropy obnovily, ceny však nadále rostly. Tato ropná válka přinesla státům OPEC desítky miliard. Islám však státům přikazoval držet se islámského bankovního systému a tzv. petrodolary byly vloženy do celosvětového bankovního systému, tím o nich státy ztratily přehled. Většina těchto peněz putovala jako půjčky do rozvojových zemí, kde se ztratily v rizikových investicích. (Peníze.cz, 2015, online)

Pro vyspělé ekonomiky tato událost vyvolala negativní nabídkový šok ústící do stagflace, jejíž graf můžeme vidět v příloze 1. Stagflace znamená růst jak inflace tak nezaměstnanosti, proto Keynesiánská politika a orientace na Phillipsovu křivku byla v této situaci neúčinná. První ropný šok vysvobodil svět z poválečného snu o trvale rostoucím hospodářství.

Druhý ropný šok nastal vinou islámské revoluce v Íránu, kdy následkem revoluce rezignoval šáh Mohammed Páhloví a byla vyhlášena Íránská republika. Cena ropy se zvýšila více než dvojnásobně. Následovala intervence Iráku na íránská území, protože si nárokovala jistou provincii bohatou na ropu. Tím důsledky šoku vyvrcholili a roku 1981 dosáhla cena ropy až 45 dolarů za barel. (Finweb, 2015, online) Vývoj ceny ropy můžeme vidět v následujícím grafu.

Obr. 2. 3 – vývoj cen ropy

Zdroj: http://www.fondshop.cz/index.asp?action=aktuality&aktualita_id=147

Ropné šoky měly zásadní dopady na světové hospodářství. Vyspělé země si uvědomily vyčerpatelnost zdrojů, začalo hledání nových nalezišť a obnovila se těžba ropy například v Severním ledovém oceánu, která byla před vzrůstem cen příliš drahá. Započala orientace na alternativní zdroje, které by se daly využít namísto černého zlata. Západ si také uvědomil ekologickou stránku věci, stanovily se nové ekologické kvóty a vznikaly proekologické organizace jako Strana zelených v Německu. (Tomeš a kol., 2008)

Poslední dekády a nové milénium

Charakteristickým prvkem tohoto období byl celosvětový příklon k liberálním doktrínám hospodářské politiky. Odvrat od keynesiánské politiky a příklon k monetární politice, kde se stal hlavním cílem boj s inflací. Všeobecně se začalo spoléhat na liberalizaci, deregulaci podnikání a privatizaci, a to i v přetřansformovaných, dříve socialistických zemích. (Tomeš a kol., 2008)

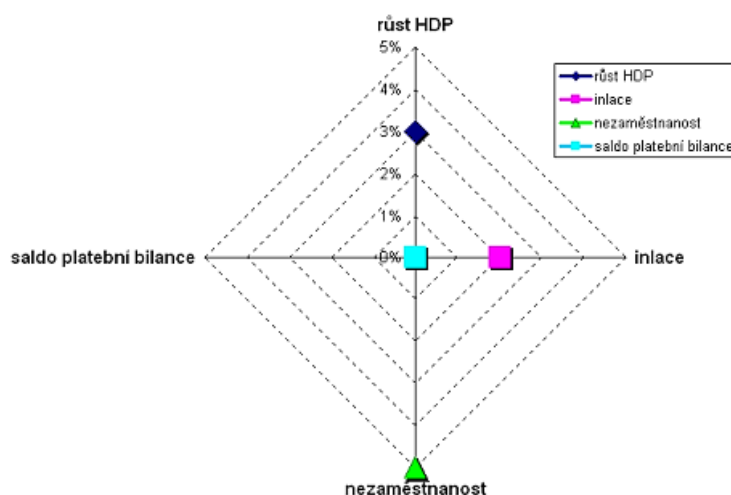
2.2.2 Cíle hospodářské politiky

Poté co jsme objasnili vývoj světového hospodářství minulého století, je nutné se podívat na hospodářskou politiku z hlediska teorie. Definice hospodářské politiky je zmíněná již výše, nyní je potřeba objasnit cíle, o kterých se Mlčochova definice zmiňuje. Hlavní cíle jsou tři: maximalizace společenského blahobytu, základní společenské hodnoty a tradiční ekonomické cíle, jak můžeme zjistit z přílohy 2.

Maximalizace společenského blahobytu může být relativně nepředstavitelný pojem. Můžeme na něj nahlížet jako na zdokonalování fungování hospodářsko-politického systému ve společnosti. Mezi základní společenské hodnoty můžeme řadit svobodu, spravedlnost, jistotu, pokrok, nezávislost, demokracii a racionalitu. (Žák, 2006)

Základnou k oběma cílům jsou bezpochyby cíle ekonomické. Jsou založené na rovnováze a efektivnosti využití zdrojů ve společnosti, odborníci se obvykle shodují na čtyřech základních, které vystupují v podobě tzv. magického čtyřúhelníku, jak vidíme na následujícím obrázku:

Obr. 2. 4 – magický čtyřúhelník s ideálními hodnotami

Zdroj: <http://www.univerzita-online.cz/ekn/makroekonomie/makroekonomicka-politika-statut/>

Magický čtyřúhelník

Veličiny magického čtyřúhelníku jsou čtyři, jak můžeme z názvu soudit:

1. meziroční tempo růstu reálného hrubého produktu (HDP),
2. průměrná roční míra nezaměstnanosti,
3. průměrná roční míra inflace,
4. podíl salda běžného účtu platební bilance na nominálním hrubém produktu.

Čtyřúhelník ukazuje optimální hodnoty, kterých by v ideálním případě mělo být dosaženo (1. – 3 %, 2. – 5 %, 3. – 2 %, 4. – 0 %). Ty jsou získávány na základě makroekonomických analýz a výzkumů společnosti OECD, což je Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj. Samozřejmě mezi jednotlivými státy existují mnohé rozdíly, proto jsou tyto hodnoty jen přibližné. Čím blíže se hodnoty magického

čtyřúhelníku blíží optimu OECD, tím můžeme hospodářskou politiku dané země považovat za úspěšnější a účinnější. (Dvořáček a Slunčík, 2012)

2.2.3 Nástroje hospodářské politiky

Nástroje hospodářské politiky jsou prostředky státu, které používá k dosažení svých cílů. Můžeme vymezit čtyři hlavní cíle:

1. fiskální politika (př. daně, vládní výdaje),
2. monetární politika (př. regulace úvěrů, bankovní soustavy),
3. zahraniční politika (př. cla, kvóty),
4. důchodová politika (př. regulace cen, mezd).

Další nástroje, které formují hospodářskou politiku jsou protimonopolní politika, sociální politika, stabilizační politika apod. (Dvořáček a Slunčík, 2012)

Pro účel této práce se budeme zabývat zejména prvníma dvěma body, tedy fiskální a monetární politikou. Než se podíváme na tyto politiky v kontextu islámských zemí, stručně si charakterizujeme jejich teoretický význam.

Fiskální politika

Fiskální neboli rozpočtová politika se zabývá zejména příjmy a výdaji státního rozpočtu. Ten je schvalován ve formě zákona parlamentem. Cíle fiskální politiky jsou zřejmé, jde hlavně o udržení ekonomického růstu a vysoké zaměstnanosti, a také o utlumení výkyvů hospodářského cyklu. Konkrétní opatření vyžadují schválení parlamentu a jedná se například o změnu daňových sazeb nebo výše sociálních dávek, tato a další opatření vyvolávají změny ve velikosti reálného HDP.

Přístup vlády k fiskální politice může být dvojitý: expanzivní a restriktivní. Expanzivní přístup podporuje agregátní poptávku (výdaje všech ekonomických subjektů) např. snížením daní nebo zvýšením vládních výdajů. To má za následek růst HDP a zaměstnanosti, dlouhodobě však může vést ke zvyšování cenové hladiny, tedy inflaci. Expanzivní fiskální politiku vláda provádí zejména v ekonomické recesi, naopak v konjunktuře, tedy růstu, by měla vláda operovat s restriktivní politikou, kdy dochází ke zvyšování daní a omezování vládních výdajů, což vede ke snížení cenové hladiny a tedy snižování sazeb úroků. (Finance.cz, 2015, online)

Monetární politika

Monetární neboli měnová politika je nástrojem centrální banky, v ČR je to Česká národní banka (ČNB). Jejím základním cílem je péče o cenovou stabilitu, kterou centrální banka provádí například regulací úrokových sazeb pro komerční banky nebo výše jejich povinných rezerv. Centrální banka může také ovlivnit míru inflace, což může provádět intervencí na devizovém trhu.

I v tomto případě můžeme hovořit o expanzivní a restriktivní politice. Expanzivní monetární politika znamená zvyšování nabídky peněz, čímž je stimulována agregátní poptávka. To může provádět například snižováním úrokových sazeb. Restriktivní naopak znamená snižování nabídky peněz. (Finance.cz, 2015, online)

2.2.4 Vztah nástrojů a cílů hospodářské politiky

Vztah nástrojů a cílů hospodářské politiky je velmi významný. Je zapotřebí ke každému cíli použít odpovídající nástroje, které vytvořený cíl nenarušují, např. v tržním systému nemůže být používán systém centrálně řízených cen. Tento soulad cílů a nástrojů se nazývá konformita a je podložen několika pravidly:

Euckenovo pravidlo požaduje dlouhodobou stálost a tedy předvídatelnost, přehlednost a důvěryhodnost hospodářské politiky.

Tinbengerovo pravidlo říká, že je zapotřebí disponovat tolika nástroji, kolik cílů si hospodářská politika stanoví.

Mundellův princip vyžaduje, aby ke každému cíli byl přiřazen nástroj, který má na jeho dosažení největší vliv.

Meadeho princip doplňuje předchozí pravidlo a přiřazuje zodpovědnost jednotlivým státním institucím, které mají vliv na daný nástroj. (Dvořáček a Slunčík, 2012)

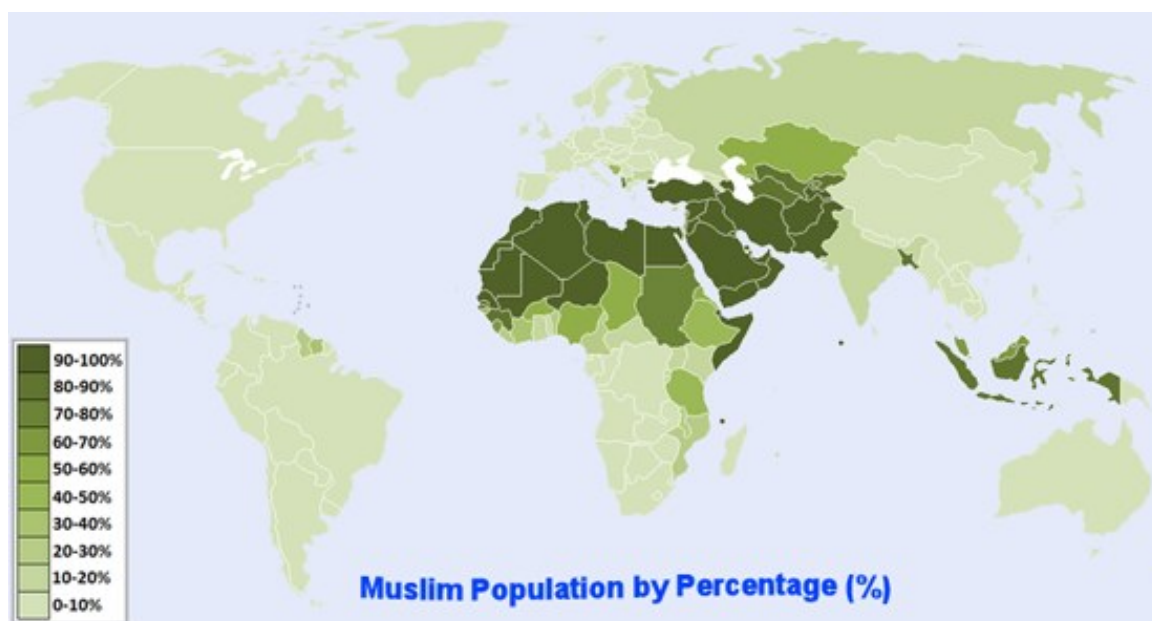
O hospodářské politice by se dalo napsat ještě mnoho odstavců, to ale není cílem této práce. Pro náš účel postačí toto stručné shrnutí.

2.3 Hospodářská politika v islámských státech

V této práci jsme si již představili islám jako náboženství, stejně tak jsme rozebrali hospodářskou politiku. Již v této kapitole jsme narazili na problematiku islámských zemí

a to v souvislosti s ropnými šoky. Islámské náboženství je v našem globalizovaném světě velmi rozšířené, jak vidíme na mapě.

Obr. 2. 5 – mapa islámského náboženství ve světě

Zdroj: <http://www.muslimpopulation.com/>

Není v možnostech této práce podívat se na všechny státy, ve kterých je islám hluboce zakořeněn ve vládě a tedy i v hospodářské politice. Proto se v této podkapitole podíváme zejména na fiskální a monetární politiku zemí blízkého východu.

V první řadě si ale musíme uvědomit základní postulát islámské ekonomiky: muslimové věří, že zdravá a rostoucí ekonomika je zajištěna pouze tehdy, jestliže se jednotlivci i společnost chovají v souladu s nařízením islámu. Naopak nedodržení těchto pravidel vede k ekonomickým potížím. (Maitah, 2010a)

2.3.1 Fiskální politika v zemích blízkého východu

Země blízkého východu většina Evropanů vnímá jako ropné velmoce. Proto se podíváme zejména na srovnání základních aspektů jako jsou HDP a inflace u zemí s přírodními zdroji a zemí bez nich, což přibližuje příloha 3. Koncem minulého století bylo zjištěno, že ekonomiky zemí s přírodními zdroji mají tendenci růst pomaleji než ekonomiky zemí, které jimi neoplývají. Tento jev byl popsán jako „prokletí přírodních zdrojů“ neboli holandská nemoc, a odborníci se jej snažili vysvětlit pomocí několika teorií. Pro tuto práci postačí nastínění několika z nich:

Hypotéza holandské nemoci kombinuje dva faktory, zhodnocování měny způsobené nárůstem vývozu, což může vést k přílišnému utrácení daných ekonomik, a tendencí odlivu pracovních sil z výroby a zemědělství do ropného průmyslu. Další teorie vychází z vysoké volatility výnosů spojených s dynamikou cen ropy. Vysoká volatilita znamená vysokou míru rizika, která vede k nejistotě investorů a ta brání vyvážené fiskální politice, což obecně zpomaluje hospodářský růst. Dále proměnlivost příjmů z ropy je spojená s neschopností vlád alokovat veřejné přebytky, a to vede k cyklické fiskální politice. (Maitah, 2010a)

Existují i další teorie, proč dochází k tomuto jevu, Maitah zakončuje svůj výčet takto: „Špatná obchodní politika velmi silně koreluje se špatnou fiskální politikou. Pokud jsou instituce neefektivní a snižují ekonomickou aktivitu, stlačuje přítomnost přírodních zdrojů celkové příjmy směrem dolů, naopak pokud jsou instituce efektivní a zúročují ekonomickou aktivitu, přítomnost přírodních zdrojů celkové příjmy zvýší.“ (Maitah, 2010a, str. 70)

Co se týče inflace, země vyvážející ropu měly dlouhodobě lepší výsledky než jiné rozvíjející se ekonomiky. Tento jev může být způsoben i tím, že exportní státy mají obvykle pevně vázaný nebo jen mírně plovoucí kurz směrem k dolaru, což pro ně znamená měnovou disciplínu a důvěryhodnost. (Maitah, 2010a)

Země vyvážející ropu čelí specifickým problémům v souvislosti s nejistotou, proměnlivostí a zejména vyčerpatelností jejich nerostného bohatství. Čím větší má ropný sektor podíl na ekonomice, tím větší jsou tyto problémy. Jedná se především o mezigenerační spravedlnost a fiskální udržitelnost, z krátkodobého hlediska může nastat problém daňového plánování. Řešené problémy se dají stabilizovat tzv. fiskálními pravidly, a to zejména ropnými fondy. Funkce těchto fondů je jasně stabilizační, jak tvrdí Maitah: „Pokud jsou ceny ropy vysoké, mohou fondy přispět k omezení inflace a vyhnout se přehřátí ekonomiky. Při nízkých cenách ropy poskytují fondy ochranu před prudkou a potenciálně i nebezpečnou úpravou výdajů.“ (Maitah, 2010a, str. 87)

Ačkoli existence fiskálních pravidel, především tedy ropných fondů, je obecně prospěšná, jejich užitek záleží na kvalitě institucí, úrovni veřejné správy a fiskální zodpovědnosti. Vývoj některých zemí ukazuje utrácení, ignoraci fondů a izolaci veřejných institucí.

Logicky můžeme soudit, že fiskální politika zemí s nerostným bohatstvím je přímo závislá na cenách ropy. I přesto jsou v zemích blízkého východu i jiné problémy, jako neprůhlednost veřejných institucí a komplikovaná struktura vládních organizací.

Fiskální politika je v kontextu islámských zemí orientovaná spíše na přírodní bohatství než na pravidla náboženská. V další podkapitole se podíváme na monetární politiku, která má větší souvislost s Koránem a islámským právem. (Maitah, 2010a)

2.3.2 Monetární politika islámských zemí

Monetární politika v islámských zemích má k dispozici stejné nástroje moderní ekonomie s výjimkou diskontní sazby a nástrojů používající úrokovou sazbu; také centrální banka má regulační, dohlížecí a kontrolní funkci. Hlavní cíl měnové politiky islámského státu je zajistit makroekonomickou stabilitu charakterizovanou stabilitou cenové hladiny, stejně jako v moderní západní ekonomice.

Pro existenci monetární politiky jsou zásadní peníze, ty byly v dobách Proroka postaveny na bimetalovém standardu, kdy existovaly zlaté a stříbrné mince. Spolehlivý způsob jak dát tyto mince do vzájemného poměru neexistoval a celosvětově se od něj ustoupilo. V současné době islámští učenci uznávají systém peněz nekrytých drahými kovy, tohoto konsensu dosáhl islámský právnícký výbor roku 1986. (Maitah, 2010a)

Islámské finančníctví

Problematiku peněz jsme si nastínili, proto je dále potřeba rozvést islámské finančníctví. Nejdůležitější je zde skutečnost, že úrok placený věřiteli za jeho pohledávky je podle islámských tradic zakázán. Tento zákaz se týká fyzických osob i bank. Banka v islámském pojetí znamená podnik, který kupuje a prodává. Profituje z marže – rozdílu mezi nákupní a prodejní cenou, tedy bankovních služeb. Můžeme to vnímat jako jakýsi skrytý úrok, ten je v praxi nahrazen jiným výnosem, který odpovídá islámskému právu. Rozdíl nemůžeme hledat v technickém slova smyslu, ale v celkové filozofii: standartní finanční systémy zdůrazňují ekonomické faktory obchodních transakcí, islámské právo vychází z etických a morálních pravidel. (Maitah, 2010a)

Muslimští učenci považovali peníze za prostředek směny, ale vyloučily je jako uchovatele hodnoty. Hromadění peněz bylo považováno za akt bezpráví, vzhledem k tomu nemá podle islámu smysl prodávat peníze za peníze. Maitah objasňuje islámskou logiku:

„Zapůjčené peníze jsou použity buď produktivně, ve smyslu, že vytvářejí bohatství, anebo neproduktivně, ve smyslu, že půjčka nevede k přírůstku bohatství dlužníka. Jelikož ve druhém případě nevznikne žádný přírůstek bohatství (...), věřitel si nemůže nárokovat další vlastnická práva dlužníka (...). V prvním případě, kdy zapůjčené peníze vytvoří v kombinaci s prací dlužníka přírůstek bohatství, stále si nemůže věřitel nárokovat žádné právo na přírůstek bohatství, jelikož věřitel při zapůjčení svých peněz nevyjednává podíl tohoto přírůstku, ale pouze fixní návrat peněz, nehledě na výsledky dlužníka. V podstatě tedy přesouvá právo na svůj majetek dlužníkovi.“ (Maitah, 2010a, str. 34) Zapůjčení peněz je tedy převodem vlastnického práva a věřiteli je dovoleno nárokovat pouze jeho vlastnická práva.

Právo Šarí'a vyvinulo dva způsoby financování – podílové a financování obchodů a projektů. Oba tyto způsoby mají několik dalších variant, pro naše účely si charakterizujeme jeden nejčastěji využívaný vzorek z každého způsobu. U podílového financování je nejpoužívanější mudáraba neboli dohoda o podílu na zisku. Jedná se o dvoustrannou dohodu, kdy první strana (banka) poskytuje kapitál a druhá strana poskytuje odbornou znalost a řídí investici. Dohoda musí hovořit pouze o podílu na zisku, ne o konkrétních částkách, jinak by smlouva byla neplatná. U financování obchodů a projektů je nejfrekventovanější murábaha, což můžeme přeložit jako náklady plus přírážka. V současné době je na tomto principu založeno asi 75 % islámských finančních operací. Murábaha je třístranná smlouva, kde banka plní roli pořizovatele zboží – koupí zákazníkovi zboží od třetí strany a prodá mu jej oproti odložené platbě. Zboží zůstane majetkem bankovního ústavu dokud jej zákazník nevyplatí. Tuto službu banka poskytuje za předem dohodnutou přírážku. (Maitah, 2010a)

Islámské bankovníctví

Islámské banky zastávají stejné funkce jako naše konvenční banky, jen nesmí používat úrok. Chovají se jako administrátoři platebního systému ekonomiky a jako finanční prostředníci. Rozdíl mezi konvenčním a islámským bankovníctvím je, že islámské banky fungují převážně na principu dělení zisku a jejich povinností je nabídnout svá portfolia cenných papírů k prodeji investorům ve formě podílových fondů. V islámském systému je větší vzájemná závislost a bližší vztah mezi výnosy investice a vkladu, protože banky přijímají investiční vklady na základě dělení zisku a mohou poskytnout zdroje firmám stejným způsobem.

Ačkoli je islámský systém finančnictví a bankovníctví ve velké míře prakticky životaschopný, stále zde existují problémy. Například neexistuje ekvivalent mezibankovního trhu a banky mohou mít problémy s krátkodobými mezibankovními půjčkami a tedy s okamžitou likviditou, také organizace vztahů islámských a světových bank je stále otázkou. Islámský monetární systém je stále ve vývoji a bude potřeba ještě mnoho výzkumů a experimentů, než se podaří vytvořit plně fungující soustavu.

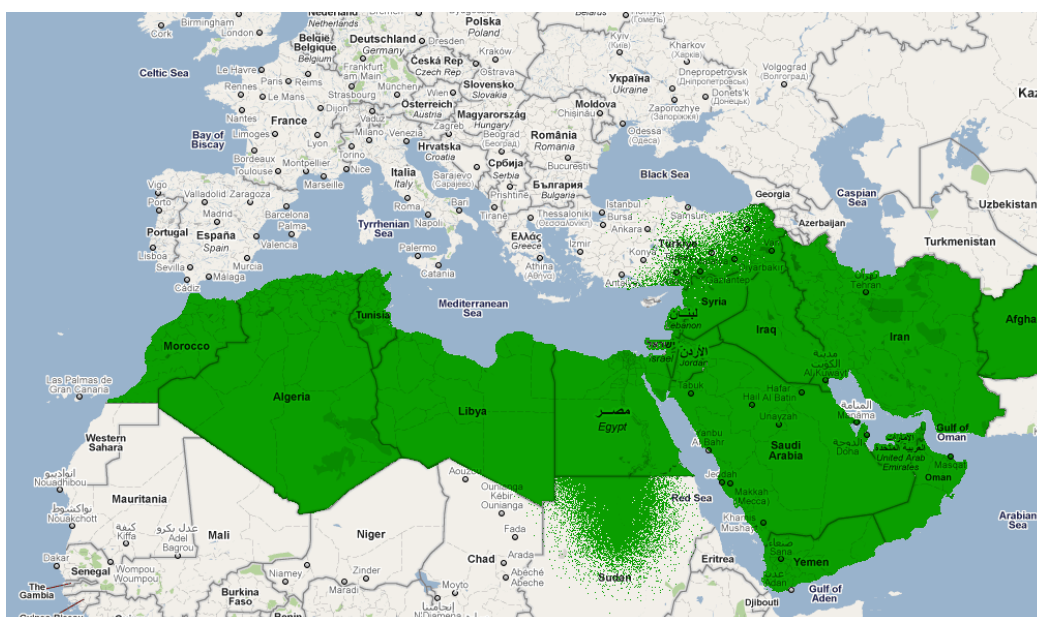
I přes přetrvávající problémy vliv islámského finančnictví roste, odhaduje se, že existuje více než 250 významných finančních institucí ve více než 45 muslimských zemích. Islámské banky působí i ve vyspělých státech a většina významných světových bank má své pobočky v arabských zemích, kde praktikují islámské bankovníctví. (Maitah, 2010a)

Pro hospodářskou politiku v islámských zemích a pro její další rozvoj je důležitá komunikace se západními státy a také důmyslnější implementace islámu do systémů zemí, které z něj vychází.

3 Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, muslimských států je na světě mnoho a islám jako takový je nejrychleji rostoucím náboženstvím, jak vidíme na mapě v příloze 4. Proto se tahle práce zabývá zejména státy Blízkého východu, které jsou: Bahrajn, Irák, Írán, Jemen, Jordánsko, Katar, Kuvajt, Libanon, Omán, Palestina, Saudská Arábie, Spojené arabské emiráty, Sýrie, patří zde samozřejmě také Izrael, který je však z většiny židovský, a někteří odborníci zde řadí také Turecko; popřípadě se zčásti podíváme na státy severní Afriky: Alžírsko, Egypt, Libye, Maroko a Tunis, jak vidíme na mapě.

Obr. 3. 1 – mapa islámských zemí Blízkého východu a severní Afriky

Zdroj: <http://aeronet.cz/news/sedm-zemi-do-peti-let-a-americky-dolar-vstava-z-mrtvych-ukrajina-splnila-ucel-isil-dobyva-irak-a-syrii-prave-dobyva-strategickou-kobani-turecko-dela-mrtveho-brouka-kurdistan-se-raduje-jeste-mu/>

Ačkoli tyto státy jistě nejsou součástí Blízkého východu, existuje zde mnoho společných znaků – velká kulturní provázanost, společné arabské etnikum a také převažující arabština jako jazyk. (Demografie, 2015, online) To dokazuje i pojmenování, které se pro tyto země často používá – MENA, což znamená Middle East and North Africa (v překladu Blízký /neboli Střední/ východ a severní Afrika). (Czefrica, 2015, online)

Oblast Blízkého východu historikové označují jako kolébkou civilizace, právě zde totiž vznikly první státy světa. Také v tomto světovém regionu mají svůj zárodek všechna tři světová náboženství – judaismus, křesťanství a také islám. A právě proto zde dochází k náboženskému střetu mezi židy ve státě Izrael a Araby, tedy muslimy žijícími zejména

v Palestině. Z tohoto konfliktu vzešla také arabsko-izraelská válka, která je již zmíněná v podkapitole Ropné šoky.

3.1 Islámská politická kultura

Je potřeba zmínit, že politická kultura v arabských státech zažívá svůj rozvoj až v posledních desetiletích. Vycházíme z růstu všeobecné gramotnosti, ke které dochází až v poslední době a umožňuje rychlé šíření politických ideologií. Také rozvoj masmédií v těchto oblastech přispívá k určité vzdělanosti obyvatelstva. Média však přináší také řadu problémů – ukazují západní životní styl, což způsobuje jistá očekávání, která však nemohou být splněna, zvláště u nižších sociálních tříd. Sociální nerovnost může způsobovat i ekonomický rozvoj a s ním spojená industrializace a urbanizace. Velké sociální propasti v těchto zemích jsou jedním z hlavních důvodů politické radikalizace, kterou dnes islámský svět zažívá. (Černý, 2012)

Islámská koncepce státu vychází především z historického členění rané islámské společnosti. Staré rčení muslimů říká, že náboženství a vláda jsou dvojčata. Obec, kterou ustavil prorok Muhammad je zřízením božím, ale lidská obec potřebuje politickou a vojenskou autoritu. Z tohoto důvodu vznikly ve středověku dvě funkce: sultanát a chalífát. Chalífa byl symbol autority, sultán byl symbolem moci a navzájem se zplnomocňovali. Islámské myšlení se odjakživa soustřeďovalo na osobu vůdce, ale vytvoření spravedlivého politického systému zůstalo v pozadí. (Maitah, 2010b)

3.1.1 Džihád

V raném středověku byl názor muslimů na stát jednoznačný: islám ukládal vládě čtyři povinnosti – spravedlnost, válečnou kořist, páteční modlitbu a džihád. (Maitah, 2010b)

Mnozí znají pojem džihád (což znamená snahu nebo úsilí) v souvislosti se svatou válkou. V raném islámském období byl však džihád chápán jako osobní rozvoj. Až později přibral i svou širitelskou funkci. Islám zná pět rovin džihádu: srdcem – prohloubení vlastní zbožnosti; jazykem – upřímnost a pravda, popř. misijní činnost; rukou – což je chápáno jako obecně záslužná činnost, např. charita; mečem – prosazování islámu násilím a duší – to můžeme chápat jako boj s vlastním egem. Výklady říkají, že džihád je vše, co posiluje individuální i kolektivní zbožnost. Tím může být i obranná válka proti jinověrcům, avšak

použít násilí lze pouze jestliže byla vykonaná křivda, například jestliže byli muslimové vyhnáni ze svého území. Avšak v dnešní době dochází k velké proměnlivosti interpretace pojmu džihád a to nejen v západním světě, ale samotní muslimové, islámští fanatici a radikálové si z něj udělali svou svatou válku a nerespektují původní význam. (Muslimove.cz, 2015, online)

3.1.2 Islám a demokracie

Islámští teoretikové často uvádí, že islám má svou vlastní demokracii. Odvolávají se na koránský princip šúrá (což znamená porada nebo rada), ten je chápán buď jako poradní sbor vybraný panovníkem anebo parlament. Liberální islámští učenci ukazují tři možnosti chápání šúry: jako nadřazenou, tedy demokracie je v šúře zahrnuta; jako historickou verzi demokracie; anebo demokracie může být šúře nadřazena. Prvky demokracie jako rovnost a participace jsou přítomny i v islámu: všichni muslimové jsou členy náboženské obce ummy a jsou si rovni před bohem. Islám má tedy předpoklady pro vytvoření moderní společnosti. (Maitah, 2010b)

Avšak samotné islámské právo Šarí'a je v podstatě protidemokratické. Jedním z důležitých prvků Šaríi je, že neuznává svobodu projevu. Ve všech arabských státech je svoboda projevu potlačována, novináři věznění a odsuzováni k smrti. Je také důležité vědět, že dosud nebyl popsán případ muslimského státu, který by měl demokratické zřízení spojené s ochranou a obranou lidských práv a svobod. (Katolický týdeník, 2015, online)

3.1.3 Islám a lidská práva

Islámské režimy často užívají svého náboženství, aby ospravedlnili nedodržování lidských práv a uplatňování cenzury. Ve většině případů se k tomu však uchylují proto, že jde primárně o despotické režimy, nikoli kvůli striktnímu následování islámu. O kompatibilitě islámu se všeobecnými lidskými právy svědčí i vytvoření několika dokumentů, jako Všeobecná islámská deklarace lidských práv nebo Arabská charta o lidských právech. Avšak v islámském právu se objevuje i několik konfliktů, například že práva celku jsou nadřazena jednotlivci, jak už bylo zmíněno v podkapitole Ekonomické rozměry islámu. Dále to, že jinověrci jsou občany druhé kategorie porušuje svobodu vyznání. Islámská politická kultura není hlavní příčinou vzniku represivních a autoritářských režimů, ale také není v přímém vztahu k dodržování lidských práv a občanských svobod, úroveň

politických a občanských práv v islámských zemích nám ukazuje příloha 5. (Maitah, 2010b)

3.1.4 Tradiční společnost a politika

Musíme si uvědomit, že muslimové jsou především arabské etnikum. Podle přirozených vlastností Arabů jim je v podstatě cizí princip politického vůdcovství. Arab chce být vůdcem a s nikým se nechce dělit. V jejich společnosti je získání moci výzva a vůdce nesmí dopustit zpochybnění své legitimacy, protože nový vyzyvatel je připraven k převzetí moci. Legitimita vlády je i dnes základním důvodem udržení moci vládnoucích režimů na Blízkém východě. K politické kultuře těchto zemí patří i náboženské odůvodnění: veškeré aktivity musí vycházet z boha a od něj se odvozuje legitimita. (Maitah, 2010b)

Projev slabosti, ačkoli pro západní společnost by to znamenalo eticky uznávané hodnoty, je pro opozici signálem k útoku. Proto není výjimkou, když arabská společnost přijme a obdivuje svého utlačovatele. Můžeme hovořit o touze po silném vladaři, dokazují to samotné režimy posledních desetiletí, které Blízký východ zažil. Původ tohoto autoritářství nacházíme ve starém kmenovém uspořádání arabské společnosti. (Maitah, 2010b)

Ve většině islámských společností existuje patrimonální systém vlády. V islámu jsou náboženství a politika neoddělitelně spjaté, čímž se podporuje jak složka duchovní tak autorita a moc, což jsou základní rysy patrimonálního systému. Ten se na Blízkém východě uplatňoval v průběhu celých dějin, jeho charakter je založen na ryze osobních vztazích, které mají významnou roli a často nahrazují oficiální instituce. (Maitah, 2010b)

3.1.5 Současné režimy v islámských zemích

Zemí s islámským náboženstvím je mnoho a každá země se svým systémem odlišuje. Maitah ve své knize popisuje čtyři základní vztahy mezi islámem a politikou v arabských státech:

1. země, ve kterých je rostoucí vliv islámu vládou podporován, což doprovází umírněný politický pluralismus, např. Egypt a Jordánsko,
2. země, ve kterých byla potlačena islámská opozice sekulární vládou, a to vyústilo v posilování autoritativních režimů, např. Sýrie a Tunisko,

3. země, ve kterých je vliv islámu na vládu silný a přetrvává a režimy si udržují autoritativní charakter, např. Saudská Arábie a Maroko,
4. země, ve kterých je politický islám na vzestupu a posiluje autoritářství v zemi, např. Írán a Alžírsko. (Maitah, 2010b)

V naší práci není prostor pro konkrétní analýzu všech režimů zemí Blízkého východu. Proto se podíváme zejména na to, co vedlo k silnější islamizaci v těchto zemích.

Mezinárodní konflikty, zejména porážky ve válkách posilovaly radikalizaci politického islámu. Například oživení politického islámu v Egyptě vyvolala zejména porážka v Šestidenní válce s Izraelem koncem sedmdesátých let. V období celé studené války několik režimů podporovalo islamistické skupiny jako protivníka komunistických a nacionalistických hnutí. V důsledku toho se začali i samotní vůdci ztotožňovat s islámem, například jordánský a marocký král odvozovali svůj původ od Muhammada a zakládali si na zbožnosti. Tím se do dříve sekulárních režimů znovu implantovalo právo Šarí'a. (Maitah, 2010b)

Také konflikt mezi sekulárními režimy vede k radikalizaci opozice. Tento jev jsme mohli vysledovat například v Íránu, kde autoritářská vláda dynastie Páhloví vyústila v občansko-náboženskou islámskou revoluci a svržení panovníka, íránského šáha. Írán je jednou z mála teokracií na Blízkém východě, kde se za nejvyššího vůdce považuje náboženský představitel (dnes je to Sajjid Alí Chámeneíh) a prezident má pouze funkci reprezentativní. (Axworthy, 2009)

Nesmíme také opomenout rozvoj ekonomiky, který lze považovat za podmínku rozvoje demokracie. Avšak extrémní blahobyť může být překážkou na cestě k reprezentativní vládě, jak můžeme vidět na příkladu Saudské Arábie. Právě blahobyť zde zvyšuje toleranci obyvatelstva vůči autoritářské vládě.

Současné režimy arabského světa jsou ve většině případů vnímány jako zkorumpované, vyznačují se nízkou popularitou a zpochybněnou legitimitou. Růst životní úrovně díky příjmům z ropy, orientace na rychlé zbohatnutí přivádí střední a vyšší třídu k cynismu vůči vládám. A naopak nižší třídy to přivádí k hluboké nespokojenosti. I zde můžeme hledat příčinu nárůstu militantního islámu. (Maitah, 2010b)

Je důležité poznamenat, že knihy, ze kterých zde práce vychází vyšly před tzv. arabským jarem v roce 2011. Arabské jaro znamenalo pro většinu severoafrických zemí vládní převrat a my se na něj podíváme v následující podkapitole.

3.1.6 Arabské jaro

Arabské jaro začalo roku 2010 v několika zemích severní Afriky a Blízkého východu poté, co se veřejně upálil absolvent vysoké školy Mohammed Bouazizi v Tunisku. A právě v Tunisku se rozpoutaly sociální protesty, které plynule přešly do protestů politických. Tunisánům se podařilo svrhnout tehdejšího prezidenta Ben Aliho a odtud revoluce postupovala do dalších zemí. Došlo ke svržení prezidentů v Egyptě, Libyi, Jemenu, další země také reagovaly, například jordánský král předal některé své pravomoci, demonstrace v Sýrii vedly k občanské válce. (Pressexpress, 2015, online)

Nelze však jednoznačně říci, že arabské jaro vedlo k demokratizaci islámských zemí. Například v Egyptě vedlo naopak k islamistické radikalizaci obyvatelstva, Tunisko se svobodných voleb dočkalo až koncem roku 2014 a v Sýrii přetrvává občanská válka dodnes.

3.2 Ekonomická kultura

„Ekonomický život v islámu je postaven na Božích příkazech,“ tvrdí Abdalati ve své knize *Zaostřeno na islám*. (Abdalati, 1992) Nebudeme pátrat po tom, jaké jsou tyto příkazy, není však pochyb, že v dnešní době již ekonomiky arabských zemí dosahují relativně stabilního ekonomického růstu. Hospodářský růst je však ve svých prvních fázích spojen se sociální polarizací a chudobou, protože z prosperity neprofituje celé obyvatelstvo. Stupňuje se konflikt o redistribuci bohatství a elity se snaží kontrolovat veškerý přísun bohatství. Reálný růst životní úrovně často neodpovídá růstu potřeb a očekávání. (Černý, 2012)

Tento problém má mnoho rozvojových zemí a může vést k radikalizaci obyvatelstva, jak již bylo několikrát řečeno. Problém ekonomického růstu často způsobuje mimořádná závislost na těžbě ropy v několika státech Blízkého východu.

3.2.1 Ekonomická úloha ropy

V několika posledních desetiletích mají arabské státy nejvyšší podíl na celosvětových zásobách ropy, například v roce 2005 měly tyto země 56 % všech zásob ropy a 30 % všech zásob plynu ve světě. Proto je dominance ropného průmyslu a závislost na něm v těchto zemích zřejmá, stejně tak jako jeho vysoký podíl na HDP arabských ekonomik, jak můžeme vidět v následující tabulce.

Obr. 2. 3 – HDP a podíl ropného sektoru na něm ve vybraných zemích Blízkého východu

Producenti ropy	HDP - mil. dolarů	Ropný průmysl - mil. dolarů	Podíl ropného průmyslu v %	Podíl v celkovém HDP v %
Země GCC	474, 50	197,8	42	55
Bahrajn	11,07	3,13	28	1,3
Kuvajt	55,72	29,6	48	6,4
Omán	24,82	10,53	42	2,8
Katar	28,45	17,68	62	3,3
Saudská Arábie	250,56	105,75	42	28,8
SAE	103,83	34,1	33	11,9

Zdroj: Černý, 2012, str. 35, vlastní úprava 2015

Producenti ropy v zemích MENA jsou: Saudská Arábie, Írán, Irák, Spojené arabské emiráty, Kuvajt, Libye, Alžírsko, Omán, jak nám ukazuje graf v příloze 6.

Příjmy z ropného bohatství umožňují veřejnému sektoru lepší investice a poskytuje lepší finanční prostředky aniž by docházelo ke zdanění. Vyčerpatelnost surovin a státní vlastnictví dělá z výnosů z ropy hlavní bod ekonomického růstu a rozvoje. Ropný sektor ovlivňuje hospodářský rozvoj několika způsoby, Maitah jich ve své knize popisuje pět:

Ropa jako zdroj finančních prostředků znamená přerozdělení příjmů prostřednictvím vládních výdajů k uspokojení národního hospodářství v případě pádu či růstu ceny ropy, a tedy nízkých či vysokých příjmů z ní;

Přínos ropy jako vstupního materiálu – do rafinérií, petrochemického průmyslu, výroby elektřiny apod., přičemž se i díky těmto zpracovatelským sektorům zvyšuje HDP daných zemí;

Ropa jako iniciátor poptávky po službách, což znamená vstupy zboží a služeb do ropného průmyslu z místních zdrojů;

Ropa také určuje stav zahraničního obchodu a platební bilance, kdy při zvýšeném vývozu ropy je platební bilance zachována v přebytku. Avšak to může vést i k přílišnému utrácení daných ekonomik, což způsobuje tzv. holandskou nemoc, kterou jsme si popsali již výše;

Ropa může být také brzdou v demokratizaci zemí, protože výnosy z jejího prodeje snižuje potřebu danit příjmy občanů, a to oslabuje demokratický proces. Naopak však ropný průmysl může i přispívat k ekonomickému a sociálnímu rozvoji prostřednictvím vzdělávání občanů v technickoprůmyslových oborech. (Maitah, 2010b)

Těžba ropy však nemá přínos pouze pro vývozce, ale také pro další arabské země. Zvláště v rozmachu v období mezi ropnými šoky došlo k velké migraci obyvatelstva v rámci arabského světa. Přiměl je k tomu růst životní úrovně v oblastech bohatých na nerostné suroviny a omezená nabídka práce v zemích bez ropného bohatství. Migrace snížila nezaměstnanost a zvýšila tok transferů do zemí vyvážející pracovní sílu. Také investiční toky do zemí, které ropu nevyvážejí se zvyšují a to buď veřejnými investicemi nebo soukromými se zvýšily. V neposlední řadě se zlepšila bilaterální a multilaterální pomoc do arabských ekonomik ropu nevyvážejících. Tato podpora je poskytována především prostřednictvím finančních institucí, které vznikly právě z tohoto důvodu. Jsou jimi například Kuvajtský fond pro arabský ekonomický rozvoj, Rozvojový fond Abú Dhabí nebo Fond Saudské Arábie pro rozvoj. (Maitah, 2010b)

Ropný sektor v arabských zemích jednoznačně ovlivňuje celý subregion Blízkého východu a severní Afriky, a to nejen v zemích vyvážejících toto nerostné bohatství. Pro všechny tyto země bude do budoucna důležitá vzájemná spolupráce, které již teď relativně funguje a udržení stabilního ekonomického růstu, které tyto země vykazují.

3.2.2 Ekonomické organizace GCC a OPEC

Pro všechny státy světa je důležitá jistá ekonomická integrace a také účast v důležitých mezinárodních organizacích. Dvě nejznámější organizace, ve kterých jsou členy právě země Blízkého východu a severní Afriky jsou GCC a OPEC.

Rada pro spolupráci zemí v oblasti Perského zálivu (Gulf Cooperation Council – GCC) je organizací založenou Bahrajnem, Kuvajtem, Katar, Saudskou Arábií a Spojenými arabskými emiráty, v roce 1981. Dále se také připojil Omán a stále se jedná o připojení Jordánska, Maroka a Jemenu. Státy GCC vidíme na následující mapě.

Obr. 2. 4 – map států GCC

Zdroj: <http://www.gccwomen.org/why-gcc/>

Byla vytvořena jako reakce na válku mezi Íránem a Irákem, kteří jsou velkými producenty ropy na Blízkém východě. V souvislosti s touto válkou si arabské země uvědomily potřebu integrace, a to nejen v oblasti ropného průmyslu.

Státy GCC mají velkou kulturní a náboženskou provázanost a organizace se zakládá na faktu regionální integrace. Rada se soustřeďuje především na integraci ekonomickou, v oblasti zemědělství, průmyslu, těžby ropy a investic nebo obchodu. Členské země byly v posledních desetiletích největším zdrojem financí pro další země v subregionu Blízkého východu a severní Afriky. Prvního ledna 2003 vznikla mezi státy GCC celní unie, která funguje na podobném principu jako celní unie v Evropské unii a země mají společnou celní sazbu pro některé druhy zboží. Jiné vybrané zboží může být do zemí importováno volně, například vojenský materiál. A právě Evropská unie je jedním z největších obchodních partnerů GCC. (Global politics, 2015, online)

OPEC znamená The Organization of the Petroleum Exporting Countries, v českém překladu jednoduše Organizace zemí vyvážející ropu. Je to mezivládní organizace dvanácti zemí, které jsou producenty a distributory ropy. Organizace koordinuje a sjednocuje ropnou politiku těchto členských zemí, zejména co se týče objemu produkce a cenové hladiny tzv. černého zlata. Byla založena roku 1960 v Bagdádu, a to pět států: Íránem, Irákem, Kuvajtem, Saudskou Arábií a Venezuelou. Postupně se připojovali další státy: Katar, Indonésie, Libye, Spojené arabské emiráty, Alžírsko, Nigérie, Ekvádor, Angola;

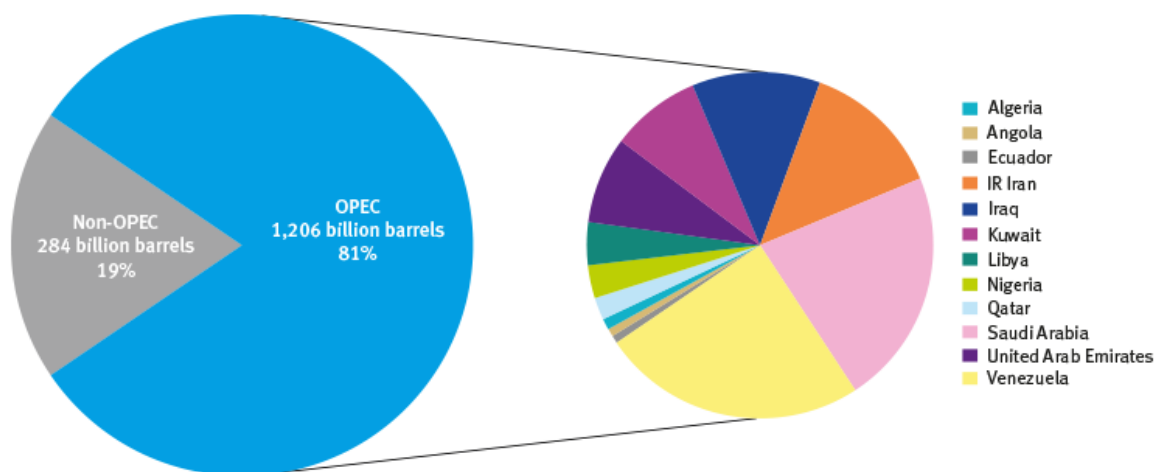
v současné době má tedy členství 12 států, hlavní sídlo se nachází ve Vídni. Stanovy organizace zní takto: „Každá země s podstatnou exportní sítí ropy, která má své elementární zájmy podobné jako členské země, se může stát členem organizace (...).“ (OPEC, 2015, online)

OPEC byl založen společně se vznikem nových nezávislých států, které do té doby podléhaly evropské kolonizaci. V dekadě po založení organizace převzaly členské státy veškerou kontrolu nad těžbou ropy a její cenovou hladinou. OPEC dal poté záruku nejchudším státům a vytvořil pro ně novou éru spolupráce v mezinárodních vztazích a předal jim zásadní podíl na světovém ekonomickém růstu.

Na začátku milénia pomohl inovační cenový mechanismus OPECu stabilizovat a posílit ceny ropy. Avšak tržní mechanismy spolu se spekulacemi na trhu a dalšími faktory vyháněly ceny ropy výše, až do maxima v polovině roku 2008. V následujících letech se stal OPEC nejlepší organizací v podpoře ropného sektoru, jakožto součást celosvětového úsilí vymanit se z hospodářské krize po roce 2008. Na svém posledním summitu si stanovil tři dlouhodobé cíle: stabilní trh s nerostnými surovinami, trvale udržitelný rozvoj a ochranu životního prostředí. (OPEC, 2015, online)

Podle posledních odhadů OPEC kontroluje až 81 % veškerých zásob ropy, z toho až 66 % se nachází právě na Blízkém východě, jak ukazuje následující graf.

Obr. 2. 5 – rezervy nezpracované ropy zemí OPEC za rok 2013

OPEC proven crude oil reserves, at end of 2013 (billion barrels, OPEC share)

Venezuela	298.4	24.7%	Iraq	144.2	12.0%	Libya	48.4	4.0%	Algeria	12.2	1.0%
Saudi Arabia	265.8	22.0%	Kuwait	101.5	8.4%	Nigeria	37.1	3.1%	Angola	9.0	0.7%
IR Iran	157.8	13.1%	UAE	97.8	8.1%	Qatar	25.2	2.1%	Ecuador	8.8	0.7%

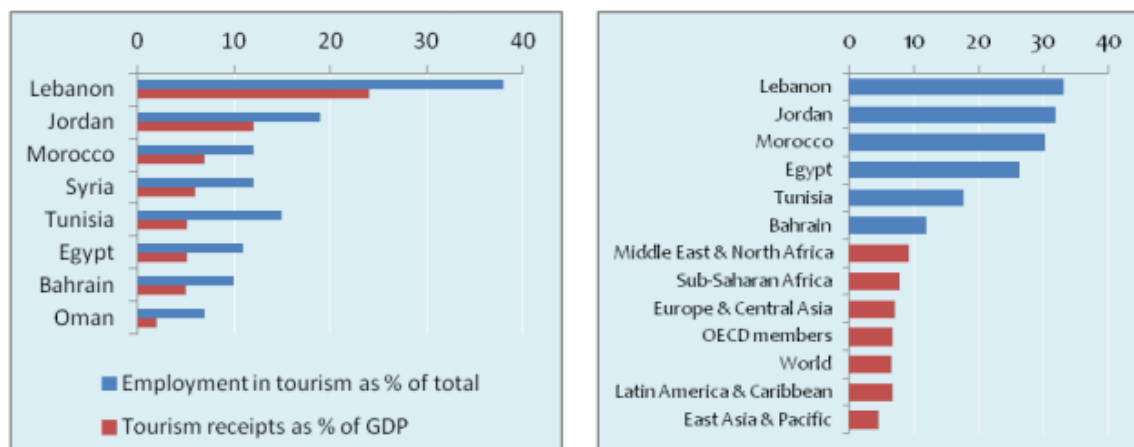
Zdroj: http://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm

3.2.3 Turismus v arabských zemích

Když se podíváme na turismus obecně, vznikl nárůstem střední třídy a změnami ve společnosti po druhé světové válce, jak vidíme v příloze 7. Turismus se celosvětově podílí na HDP až 9 %. Pro výběr cílové destinace jsou podstatné lokalizační předpoklady, čímž myslíme charakteristiky území, které mají potenciál přilákat turisty. Jde například o fyzicko-geografické prostředí, přírodní scenérie, kulturu, historické dědictví atp. V oblasti Blízkého východu a severní Afriky se i dnes potýkáme s jistým paradoxem: na jednu stranu nás zde lákají cestovní kanceláře, na straně druhé nás političtí a bezpečnostní komentátoři varují před relativní nestabilitou v těchto oblastech. (Drobík, Hroch, Rudincová, 2012)

Turismu je v zemích Blízkého východu a severní Afriky (země MENA) klíčovým sektorem, je důležitým zdrojem zaměstnanců a příjmů do státní pokladny, jak můžeme vidět z tabulky OECD.

Obr. 2. 6 – zaměstnanci a příjmy v sektoru turismu; příjmy mezinárodního turismu na celkovém exportu

Zdroj: <http://www.oecd.org/mena/investment/49171115.pdf>

Je ale také velmi citlivý na aktuální události, a to nejen co se týče přílivu turistů, ale i přílivu zahraničních investorů. (OECD, 2015, online)

Od devadesátých let počet turistů v zemích MENA prudce stoupá, je to dáno relativním mírem v této oblasti (například ukončením občanské války v Libanonu roku 1990), ale také velkými investicemi do odvětví turismu a spoluprací mezi státy tohoto subregionu, to nám ukazuje graf v příloze 8. (Hospodářské noviny, 2015, online)

Oblíbenost těchto zemí je dána mnoha faktory, zmíníme si jich několik. Podnebí v této oblasti je výrazně odlišné od Evropských destinací, což láká turisty do přímořských

destinací. Pouště zde naopak nabízí mnoho možností pro dobrodružnou turistiku. Co se týče kulturního dědictví a architektury, nalézáme v zemích MENA nesčetné možnosti, od starověkých pyramid v Egyptě, přes nejmodernější architektonické skvosty v Saudské Arábii a až po náboženské památky Jeruzaléma a dalších svatých míst. Velké kulturní bohatství dokazuje také množství památek zapsaných na seznamu UNESCO. Cestovatele také láká orientální kultura, založena právě na islámské náboženství a arabském původu místních obyvatel.

V souvislosti s náboženstvím můžeme hovořit o tzv. religiózním cestovním ruchu, kdy se cílovými destinacemi stávají právě poutní místa tří nejrozšířenějších monoteistických náboženství, jejichž kultura se zde střetává. Vedla Jeruzaléma a Mekky vyniká město Kairuván v Tunisku, kde se nachází Velká mešita. (Drobík, Hroch, Rudincová, 2012)

Také nová moderní města dnes lákají čím dál více turistů, jak můžeme vidět v příloze 8. Tyto města vytváří státy s vysokým exportem ropného bohatství, který jim umožňuje financovat drahé projekty a lákají tak klientelu bohatých vrstev. I z tohoto důvodu v této oblasti nacházíme velké sociální rozdíly, které jsme již několikrát zmiňovali. Města jsou rozvíjená na úkor chudého venkova, který je mnohdy vydáván za „tradiční“, aby i zde nalákali co nejvíce turistů. (Drobík, Hroch, Rudincová, 2012)

Obecné předpoklady turismu jsou rozvinutá dopravní infrastruktura (mezinárodní letiště, dostupnost historických památek či hotelů) a ubytovací kapacita. Nesmíme však zapomenout na politickou stabilitu, která je v zemích MENA klíčová. Například po arabském jaru počet turistů v postižených zemích prudce klesl, nejvíce v Egyptě, jak nám ukazuje tabulka v příloze 9. Dnes se však vlády turistických destinací snaží o rozvoj bezpečnosti pro zahraniční návštěvníky, vydávají bezpečnostní varování a snaží se o vytvoření vládních turistických agentur. V posledních několika málo letech tedy můžeme hovořit o relativním klidu v této oblasti. (Drobík, Hroch, Rudincová, 2012)

Politická a ekonomická kultura je v zemích Blízkého východu a severní Afrika ve velké míře odlišná od západní kultury. Je závislá nejen na převážně arabském původu obyvatel této oblasti a jejich náboženství, tedy islámu. Politiku a ekonomii těchto zemí ovlivňuje zejména teprve nedávno získána nezávislost a s ní související všeobecný rozvoj.

4 Využití řešené problematiky v žurnalistice

Islám je v dnešní době slovem hojně používaným ať už českými nebo zahraničními médii. Ty nám ukazují islám převážně v negativním světle a většinou nám neposkytují komplexní informace o muslimech, kteří nejsou islamistickými radikály anebo o těch žijících u nás. Také si mnozí z nás neuvědomují hluboký dopad islámu a islamizmu na ekonomiku arabských zemí. V této žurnalistické části můžeme nalézt snahu autorky o lidský přístup k tomuto tématu, a také především vzdělat čtenáře v této oblasti. Články jsou určeny tištěnému periodiku a to časopisu, který vychází jednou týdně. Cílovou skupinou by měl být průměrně vzdělaný čtenář, ale zároveň takový, který se zajímá o dění kolem sebe a neignoruje důležité otázky dnešního světa.

4.1 Editorial

Vážení a milí čtenáři,

jestli se chcete dozvědět něco o islámu a hospodářské politice v arabských zemích, čtete správně. Česká i zahraniční média nám v dnešní době přináší spoustu informací o státech, ve kterých převažuje tento náboženský směr. Islámským státem nemyslím známou teroristickou organizaci, ale země, kde je toto vyznání národním náboženstvím. Co o těchto zemích ve skutečnosti víme?

Věřících lidí v České republice není ve srovnání, např. se sousedním Polskem, mnoho, přesto nám nepřijde zvláštní znát biblické příběhy a podvědomě se řídit Desaterem. Islám je nejrychleji rostoucím náboženstvím ve světě a přitom se ho mnozí z nás bojí. Tento strach způsobuje především neznalost tohoto náboženství a exotika zemí Blízkého východu.

Islám jako náboženství má přitom mnoho společných znaků s křesťanstvím. Víra v jednoho a stejného Boha je základem. V úvodní části tohoto čísla vám proto nabízím základní informace o islámu, které bychom měli vědět, pokud o něm chceme diskutovat. Jde např. o zjevení archanděla Gabriela, o pilířích víry, zbožnosti islámského práva a dalších.

V následujících odstavcích rozebírám více fungování ekonomiky států na Blízkém východě. Jestli o islámu něco vím jistě, tak je to fakt, že zakazuje úrok při bankovních

i nebankovních půjčkách. Jak vůbec může bezúročné finančníctví fungovat? Na to se snaží najít odpověď řada světových peněžních institucí a já vám jejich část také nabídnu.

Teorie převedená do praxe – to může být heslo druhé poloviny tohoto vydání, které vám dnes nabízím k přečtení. Já i vy víme, že státy Blízkého východu žijí hlavně z těžby ropy, bez které se nejen Evropa neobejde. Více než polovinu států organizace OPEC tvoří islámské státy a tato organizace kontroluje až 75% celosvětových zásob ropy. Co to znamená pro ostatní části světa? Je třeba se kontroly Blízkého východu nad ropou bát?

Konfrontaci s islámem se v dnešní době nevyhneme, ať už je tomu ve světě ekonomiky, kultury či jinde. Většina zpráv, které v těchto dnech z médií dostáváme, souvisí s islámskými radikály a teroristickými organizacemi. Právě ony tvoří základ našeho častého strachu z islámu, přitom tvoří v islámském světě menšinu. Proč tedy tolik panikaříme? Protože máme málo dalších důležitých informací.

Právě i já jsem se snažila v této oblasti více vzdělat a tak trochu vám zprostředkovat něco, co by asi mělo patřit k základům každého, alespoň trochu vzdělaného člověka. Jen tak já sama, i vy, mohu překonat strach z neznáma a pokusit se porozumět muslimům, kteří, stejně jako my, chtějí v klidu žít, pracovat, plodit děti a netolerovat násilí islámských radikálů.

Nevím, jestli se mi to opravdu podaří, ale chci se pokusit přispět ke vzdělání v oblasti islámu a zemí Blízkého východu. Přeji inspirativní čtení!

4.2 Interview

Rodina v Jordánsku si myslí, že jsem vyhrál v loterii

Abdallah Walweel žije s maminkou mé kamarádky, a proto jsem se s ním už několikrát setkala. Nikdo mu neřekne jinak než Abdul a jako první vás na něm upoutá jeho úsměv od ucha k uchu. Je to neskutečně milý člověk s dokonalou češtinou. Nesplňuje tak úplně naši představu o „arabských přistěhovalcích“, má vysokoškolské vzdělání a dobré jméno v oboru fyzioterapie u nás. Pochází z Blízkého východu a právě to byl důvod, proč jsem si ho vybrala k mému interview. Zajímaly mě důvody jeho pobytu v České republice, rozdíly mezi naší zemí a jeho, a také jeho práce v Sanatoriích Klimkovice, které jsou známé svou arabskou klientelou.

Odkud původně pocházíte?

Pocházím z Jordánského království, z města Zarqa.

Proč (a kdy) jste přijel do České republiky?

Přijel jsem v roce 1990 a hlavní důvod cesty do České republiky bylo studium. Ale byly i další důvody, chtěl jsem vždy poznat jiné kultury a nové lidi, získat zkušenosti jako každý mladý člověk. Měl jsem sen a chtěl jsem si ho splnit. Původně jsem neměl jet do ČR. O tom, že mám jet sem, rozhodl výběr studijního oboru, doporučení profesora z Jordánska a v poslední řadě finanční otázka.

Přišel jste sám nebo s přáteli, rodiči...?

Přijel jsem sám, bez rodiny a bez přátel, prostě jako dobrodruh a tak jsem se i cítil.

Říkáte, že při výběru země rozhodla finanční otázka, co tím myslíte?

Mám na mysli životní náklady v Česku, školné, co jsem jako cizinec musel platit, knížky, veřejná doprava, jídlo, nájem... Ze školní půjčky co jsem měl, jsem si mohl dovolit studovat a žít lépe tady než v Německu, v Austrálii nebo v Americe.

Jak moc finančně náročné bylo pro vás sem přijet a studovat?

Ze začátku ani ne, podporovala mě rodina a vzal jsem si studentskou půjčku, jak jsem říkal. Vysokoškolské vzdělání totiž v Jordánsku není bezplatné tak jako v Česku. To mi umožnilo studovat v klidu do doby, než jsem si našel partnerku a musel chodit na brigády, abych nás a naše společné dítě uživil.

Podle čeho jste si vybral studijní obor?

Obor studia (fyzioterapie) jsem měl vybraný už dávno, hrál jsem doma závodně fotbal a další sporty, a s tím souvisely i různé úrazy. Fyzioterapeuti mě dali vždy dohromady, tak jsem se tomuto oboru chtěl se věnovat.

Chtěl jste v České republice zůstat od začátku nebo vás k tomu něco později přimělo?

Ze začátku ani ne, pak se mi tady začalo líbit, našel jsem si kamarády a zůstal jsem tu. Hlavní důvod ale byl, že česká fyzioterapie má vynikající renomé v arabských zemích, a to byl důvod proč zůstat a vydržet tu.

Myslíte si, že by se vám doma dařilo lépe, například z finančního hlediska?

Pokud bychom brali pouze finanční obnos za vykonanou práci, tak ano. Když k tomu vezmete ostatní položky, jako je neexistence sociálních jistot, podpora při nemoci, při nezaměstnanosti, starobní důchod... Tak velký rozdíl v tom není. Naopak v Česku je to v tomto ohledu lepší. Hlavně když máte děti, máte možnost odpisů na daních. Školy mají skoro zdarma, zdravotnictví skoro zdarma... Všechny tyhle věci v Jordánsku nejsou.

Co vaši příbuzní a přátelé doma, co si myslí o vašem pobytu v ČR?

Myslí si, že jsem vyhrál v loterii. V Jordánsku, jako ve všech arabských zemích, jsou přesvědčeni, že ten kdo žije v Evropě, žije jako král. Že jsou tady všichni bohatí, krásní a chytrí, mají dvě auta a tři domy... Což není realita, ale nedokážete jim to rozmluvit. Televize a internet ukazují jen tyto krásné věci a oni tomu věří. Je to stejné jako když si hodně Čechů myslí, že každý Arab má naftové doly na zahradě a miliony na kontech.

Stýská se vám po domově?

Hodně se mi po domově stýská a čím jsem starší tím se mi stýská více.

Jezdíte tam někdy návštěvu?

Jezdím tam, ale ne tak často jak bych chtěl.

Jak se mají lidé v Jordánsku ve srovnání s ČR?

V Jordánsku jsou dva extrémy: hlavní město Amman, kde je podle posledních měření životní úroveň dost vysoká. Z pohledu životních nákladů skončilo jako 48. nejdražší město na světě. Vše je dostupné – kina, nejmodernější nemocnice... Ale bohužel si to může dovolit pouze 10 % Jordánců. Druhý extrém je neskutečná chudoba na jihu Jordánska, kde žijí Beduíni a jejich životní úroveň je hodně nízká. Nemají žádné nemocnice, minimum škol, ale taky minimum hygienických návyků. Mám pocit, že se vytrácí střední třída, která by měla být základem každé normálně prosperující země a vznikají dvě vrstvy: velmi bohatá a velmi chudá vrstva, což může vést k nepokojům a nárůstu extrémismu ve všech jeho podobách.

Už jste v naší zemi hodně dlouho, sledujete pořád aktuální dění v Jordánsku?

Každý den sleduji co se tam děje, je to má rodná zem a mám tam pořád kořeny.

Jak pobyt v evropské zemi ovlivnil vaši víru?

V otázce víry jsem měl volnost už doma. Měl jsem štěstí na rozumné rodiče, kteří mě nenutili praktikovat islám a nechali to na mém rozhodování. Spíše až tady v Česku jsem si více uvědomil, že víra je potřeba, protože když je člověku nejhůř, má se ke komu se pomodlit a prosit o pomoc. A vlivem českého prostředí jsem si uvědomil, že všechna náboženství mají stejný základ a je jedno v co věříš, hlavně dodržet desatero přikázání. A to vše jsem si uvědomil díky kontaktu s různými lidmi tady, každý vás něčím obohatí.

Jak vás přijímali lidé poté, co jste přijel a jak vás vnímají dnes?

Češi jsou hodně opatrní a nepustí si vás k tělu dříve, než vás poznají. Tuto vlastnost vnímám i teď, rozdíl mezi začátkem a dneškem je v tom, že předtím jsem to vnímal a trochu mi to vadilo, hledal jsem důvod v sobě. Teď chápu českou mentalitu a беру to tak normálně, prostě jsme více srdeční, více otevření světu. Češi očekávají vždy něco negativního, alespoň většina.

U nás se právě říká „ta naše povaha česká“, v čem je jiná vaše mentalita?

Nevím, jestli se to dá říct jedním slovem, ale jsme emotivnější, výbušnější, neřešíme čas, radujeme se z blbostí, jsme více pro rodinu, když už ji máme a máme tu správnou partnerku, jsme pohostinní...

Pracujete jako fyzioterapeut v klimkovických lázních, proč myslíte, že tady jezdí tolik arabských klientů?

Vysoké renomé fyzioterapie, příroda, minerální vody a v neposlední řadě ekonomické hledisko pobytu. V českých lázních je pobyt mnohonásobně levnější a má větší kvalitu než v západní Evropě.

Jak se vám s arabskými klienty spolupracuje?

S arabskou klientelou spolupracuji dobře, přijímají mě pozitivně, rozumím jim a dokážu poznat jejich mentalitu. Jen někdy mám problém s tím, že tady žijí dlouho a mám pocit, že jsem zapomněl na některé naše tradice.

Jaké tradice máte na mysli?

Například: muž nepodává ruku ženě, což jsem někdy zapomněl a podával jsem ruku arabské ženě tak, jak jsem zvyklý při prvním kontaktu s českou pacientkou. Když je přítomen muž při rozhovoru, tak mám mluvit s mužem, i když se ta situace týká té ženy.

Když mluvím se ženou, tak jí nesmím koukat přímo do očí a když se to stane, pak jen krátce a ihned sklopit oči. Když potkám Araba po chodbě, tak ho mám pozdravit a přihodit pár slov i když ho neznám nebo spěchám...

Domluvit se s Abdulem na našem interview bylo složité, vzhledem k jeho pracovní vytíženosti. Nakonec jsme se sešli v klimkovických lázních, kde pracuje a proto jsme měli podmínky rozhovoru trochu ztížené. Mluvit s Abdulem bylo moc příjemné, odpověděl mi na všechny otázky s úsměvem a ochotou. V lázních je velmi oblíbený, je tady vedoucím celého oddělení fyzioterapeutů a všichni si ho nemůžou vynachválit. Bylo zajímavé zjistit o jeho životě víc. Moje zkušenost s Araby u nás není vůbec negativní, ale moc dobře vím, jak je vnímá široká veřejnost. Rozhovor s Abdulem byl pro mě důležitým připomenutím, že vždy záleží na člověku a jeho povaze, že nesmíme paušalizovat, ať už se jedná o muslima či kohokoli jiného.

4.3 Úvodní článek

Teroristický útok v Tunisu chtěl ochromit ekonomiku země

Stejně jako jsou ekonomiky většiny zemí Blízkého východu závislé na ropě, jsou také islámské ekonomiky zemí severní Afriky závislé na turismu. Proto teroristické útoky či jakékoli jiné nepokoje můžou tyto země výrazně hospodářsky ohrozit. Před čtyřmi lety vypuklo ve většině těchto států tzv. arabské jaro, což se podepsalo i na turistické návštěvnosti. Letošní teroristický útok v hlavním městě Tuniska byl po dlouhé době útokem zaměřeným na severoafrickou turistickou destinaci. Může tato událost tento přímořský stát ohrozit?

Tunisko se stalo domovem muslimů v polovině sedmého století, tak jako většina dnešních islámských států. V devatenáctém století z něj učinila Francie svůj protektorát, proto je zde nejčastěji používaným jazykem vedle arabštiny právě francouzština. Po druhé světové válce se stalo Tunisko nezávislou zemí a vydalo se cestou politických represí a omezování osobních svobod, což vyústilo až do svržení tehdejšího režimu v roce 2011. Tunisko bylo první zemí, které začalo proti despotickému režimu bojovat, proreformní atmosféra se pak rozšířila i do dalších arabských zemí. Hromadné povstání proti autoritářským vládám je nazýváno arabským jarem. Od prvních svobodných voleb na podzim téhož roku je Tunisko jednou s nejdemokratičtějších zemí severní Afriky.

Závislost na turismu

Tuniská ekonomika je výrazně závislá na službách, které tvoří přes 40 % podílu na HDP a turismus je tady sektorem, který zaměstnává nejvíce místních lidí a současně přináší zemi nemalé zisky. Vláda se proto na něj zaměřuje stále více, protože je nejvýznamnějším přísunem peněz do státní pokladny a nejrychleji rostoucím odvětvím. Že je Tunisko velmi oblíbenou destinací i u českých turistů dokazuje zakladatel a šéf cestovní kanceláře Exim Tours Ferid Nasr: *„Letos to pro nás byla v předprodejích nejvíce rostoucí destinace. Je to prakticky nejlevnější země na dovolenou, proto je o ni takový zájem. Po arabském jaru se do země začali lidé znovu vracet, prodeje rostly.“* (Idnes, 2015, online) Po vládním převratu v roce 2011 se návštěvníci, nejen Češi, do Tuniska vracejí. Ale právě arabské jaro tehdy představovalo krach až pro 60 místních hotelových komplexů a velký šok pro tamní, do té doby rostoucí, ekonomiku.

Po březnovém útoku české cestovní kanceláře předpovídají pokles zájmu. Ferid Nasr počítá s úbytkem turistů, garantuje přitom výměnu zájezdů pro turisty, kteří už měli zájezd do Tuniska koupený. Podobně reaguje mluvčí CK Fischer Jan Osúch: *„Okamžitě jsme rozhodli, že klientům, kteří již mají zakoupenou dovolenou a nebudou chtít odcestovat kvůli útoku, umožníme bezplatnou změnu destinace.“* (Novinky, 2015, online) Také Velvyslanectví České republiky v Tunisu upozorňuje na bezpečnostní situaci a nabádá k opatrnosti a vyhýbání se veřejným místům.

Názory se však liší, místopředseda Asociace cestovních kanceláří Jan Papež je méně opatrný: *„Naučili jsme se s terorismem žít. Lidé se nebojí jezdit po teroristickém činu do Paříže. Terorismus je něco, s čím prostě musíme v tomto světě počítat, a v arabských zemích se takové události občas přihodí. Myslím si, že lidé nebudou v tuto chvíli panikařit, jako nepanikaří cestovní kanceláře.“* (Česká televize, 2015, online) Cestovní kanceláře opravdu nepanikaří, ale flexibilně reagují.

Paříž není Tunis

V souvislosti s útokem teroristů v Tunisu je třeba připomenout podobnou událost v hlavním městě Francie. Jaký je mezi nimi rozdíl? A je vůbec nějaký? Z doposud zjištěných faktů vyplývá, že úder extrémistů v Paříži byl pravděpodobně individuálním a brutálním činem proti konkrétním lidem, tedy redakci časopisu Charlie Hebdo. Zatímco v Tunisu se jednalo primárně o pokus napadení tuniské vlády a přisuzuje se radikálům hlásícím se k organizaci Islámský stát.

Teroristi se pokusili napadnout budovu parlamentu, která sousedí s muzeem Bardo. Podle agentury Reuters se však do budovy parlamentu nedostali, a proto zaútočili na sousedící muzeum. Parlament zrovna jednal o protiteroristické legislativě. I z toho můžeme soudit, že útok na hlavní město Tuniska byl cílen primárně politicky a ekonomicky.

Podpora bezpečnosti

Oba útoky ale mají jeden společný znak: kritiku bezpečnostních složek. Předseda vlády Habib Essid se vyjádřil o tuniském ministerstvu vnitra a policii: „*Ministerstvo vnitra musí plnit své úkoly a chránit republiku. Policejní zásah v Bardo byl veden správně, ale ukázaly se i chyby, z nichž je patrné, že ministerstvo vnitra čeká mnoho práce.*“ (Lidovky, 2015, online) Muzeum má sídlo přímo vedle budovy parlamentu, přesto tam není zajištěna žádná mimořádná ochrana a útočníci se dovnitř dostali bez větších problémů. Premiér přiznal, že vláda otázku bezpečnosti zanedbala a bude se jí dále zabývat intenzivněji, než doposud.

Tunisko také řeší problém s radikály, kteří se připojují k organizaci Islámský stát (IS). Také v sousední Libyi už několik let existuje skupina Ansar al-Šária, která sympatizuje s IS. Bojovat za tuto organizaci odešly jen z Tuniska s největší pravděpodobností až tři tisíce obyvatel. Právě Islámský stát se přihlásil k odpovědnosti za útok na muzeum Bardo.

Napadení nejcitlivějšího místa

„*Je to zbabělý útok především zaměřený na ekonomiku Tuniska, měli bychom se spojit na obranu naší země,*“ (Eurodeník, 2015, online) řekl premiér Essid. Tunisko je jednou z nejstabilnějších arabských zemí. Evropští politici se shodují, že útok byl veden hlavně z tohoto důvodu. Jako stabilní a demokratický stát reprezentuje tato země arabský svět ve světle, ve kterém jej příliš neznáme a poskytuje naději na stabilizaci i jiným islámským rozvojovým oblastem.

Ačkoli turisté hojně cestují do severní Afriky, ve většině případů neopouští komplexy hotelů. Tunisko je oblíbenou destinací golfových nadšenců, i z tohoto důvodu se turisté nemuseli obávat nepokojů mimo tyto rozsáhlé areály. I hlavní město, kde muzeum Bardo sídlí, bylo hojně navštěvovanou atrakcí.

Je v zájmu nejen Tuniska, ale i Evropské unie, aby se po útoku situace uklidnila, to zdůrazňuje předseda Evropské Rady Donald Tusk: „*EU a Tunisko se nedají terorismem zastráhat.*“ (Lidovky, 2015, online) Také generální tajemník Světové turistické organizace UNWTO Taleb Rifaj upozorňuje: „*Cestovní ruch je záchranné lano pro ekonomiku*

Tuniska, a tak budeme i nadále podporovat rozvoj turistiky v této zemi.“ (Česká televize, 2015, online)

Nejen UNWTO, ale i Tunis a tuniská vláda dále podporuje turismus v zemi. Potvrzují to znovuootevřením muzea Bardo, správce muzea Munsif bin Músá prohlásil, že právě tak chtějí dát najevo, že atentátníci nedosáhli svého cíle.

Turisté se nesmí bát

Dnes už se všichni odborníci i politici shodnou v tom, že útok byl veden proti demokracii, proti turismu. Byl politicky motivován a mohl by mít hluboké ekonomické dopady. Tunisko jde svou ekonomikou příkladem ostatním arabským turistickým destinacím a je v zájmu i západní společnosti, aby tato země nezažila ekonomický úpadek, jako po arabském jaru. Český velvyslanec v Tunisu Jiří Doležal zdůrazňuje důležitou roli turistů: *„Když by nepřišli ti, kteří sem obvykle jezdí, pak by teroristé dosáhli v podstatě svého cíle.“* (Idnes, 2015, online) Také státy Evropské unie řešily na svém zasedání problém úpadku tuniské ekonomiky. Je důležité chránit nejen zájmy turistů, ale také nedovolit, aby tento útok dosáhl svého.

O Čechách se tvrdí, že mají hroší kůži a cestují i do zemí, ve kterých není vysoká bezpečnost. Avšak i podle nálady dnešní společnosti můžeme soudit, že toto tvrzení už dávno neplatí a i čeští turisté se začínají zajímat o zahraniční politickou a bezpečnostní situaci.

Měsíc po teroristickém útoku a několik týdnů před zahájením hlavní sezóny zatím není jasné, jestli byly obavy zahraničních cestovatelů oprávněné. Tunisko už teď zvyšuje bezpečnostní opatření a nabádá turisty, aby se nebáli do země přijet. Podle zahraničních politiků bude také mnoho zemí usilovat o podporu tuniské ekonomiky a snahu udržení turismu v této zemi.

4.4 Anketa

Stále častěji i čeští turisté cestují na dovolenou do arabských zemí, ani těm se však nevyhýbají teroristické útoky. Položila jsem proto anketní otázku *Ovlivňují teroristické útoky islámských extremistů výběr vaší dovolené?*

Sabina, 23 let, tanečnice – Zatím jsem necestovala do destinací s tímto problémem a nemusela jsem nad tím přemýšlet... Kdyby ale přišla taková situace, asi bych se nad tím hodně rozmýšlela a váhala bych.

Martin, 29 let, stavební inženýr – Jelikož nevyhledávám lokality, např. velká a zajímavá města, kde se pohybuje větší množství lidí na malé ploše, tak tohle určitě neovlivní moje rozhodnutí kam jet na dovolenou. A v podstatě i když jsem někde letěl, tak jsem na to nebral ohledy. Tyto věci podle mě neovlivníš.

Libor, 47 let, obchodní ředitel – Ano, ovlivňují. Do postižených oblastí bych nejel, ani nedoporučuju ostatním. Vybírám destinace s minimem možností teroristických útoků.

Marta, 70 let, důchodkyně – Na to téma jsme se bavili na kuželkách. Až na jednoho by nikdo do islámských zemí na dovolenou nejel, protože mají strach z těchto útoků. Ten jeden sice tvrdil, že by mu to nevadilo, ale neopouštěl by areál hotelu. Což je podle nás blbost, protože když tam chceme jet, tak také máme zájem poznávat, co je v těchto zemích zajímavého.

Adéla, 22 let, modelka – Já osobně si ani nevybírám destinaci, kde by tyto problémy byly nějak znatelné. Akorát teď přemyslím o Egyptu a tam je pořád něco, takže nevím...

Jana, 45 let, úřednice – Přestože vůbec nesleduji politickou situaci ani v ČR ani jinde, velice obezřetně bych vážila, zda vůbec do islámských zemí jet. V hlavě také mám, že i pobyty v metropolích mohou představovat riziko možného útoku. Zatím prioritně vybíráme horské destinace na dovolenou, až budu vybírat jiné, tak se zcela jistě zaměřím i na „bezpečný“ výběr leteckých společností. Ale zatím mě to netíží.

Pavla, 43 let, hygienička – Útoky islámských extrémistů výběr mých dovolených neovlivňují. Vzhledem k nedávnému incidentu v Paříži si myslím, že takový útok se může odehrát kdekoliv i v evropských a relativně klidných destinacích.

Karel, 26 let, učitel – Dříve jsem jezdil do arabských zemí, teď už bych tam nejel, protože jednak ty země nejsou tak bezpečné jako dřív, a taky když jsem byl naposledy v Tunisku, což je asi 2-3 roky zpět, tak tam byla cítit trošku jiná nálada ve vztahu k západu než dříve.

Tomáš, 24 let, student – Vzhledem k tomu, že útoky těchto extrémistů jsou stále častější a také na místech, na kterých bychom to nečekali, je téměř nemožné někam jet bez potenciálního nebezpečí. Rozhodně bych ale dobrovolně nejel do země, kde se tito extrémisté vyskytují více a kde převládá islám.

Šárka, 38 let, účetní – Pokud vím o zemích, kde často extremisté útočí a podnikají nějaké atentáty, tak mi přijde dost riskantní se do takových míst vydávat. I když stát se může kdykoliv cokoliv, i v Evropě, jak bylo vidět v uplynulých měsících. Ale v zemích, kde je extremistů více, je přece jenom ta pravděpodobnost o hodně větší. Ještě v loňském roce jsme projížděli Izrael a jeli i kolem hranice se Sýrií – to bych v současnosti určitě neabsolvovala. Tehdy tam byl klid, ale i tak byly všude vojenské hlídky a člověk si v duchu říkal, co kdyby je něco napadlo...Teď už bych tam nevěřila nikomu. Pro mne je lepší se takovým místům vyhnout, stačí, že může spadnout letadlo – a to už nejde vůbec ovlivnit.

5 Závěr

Islám je pro naši společnost, která vychází především z křesťanství, mnohdy záhadou. Stálo by dlouhé roky studií, než bychom jej pochopili a povedlo se nám ho správně interpretovat. Avšak na základech se dá stavět a proto tato práce představila jádro islámu jako náboženství. Poukázala na lidskost proroka Muhammada, zjistila, že islámské právo Šarí'a má své základy na morálních ctnostech věřících. Z aktuálního hlediska tato práce například osvětlila pojem džihád, jehož význam v dnešní době uniká nejen západní společnosti, ale také muslimům samotným. V souvislosti s touto částí práce je třeba upozornit na to, že je tato část psána velmi přístupně, aby kapitola splnila svůj primární cíl: vzdělat čtenáře v oblasti islámu.

Práce dále poukázala na hospodářskou politiku, a to právě v souvislosti s islámskými státy. Popisuje fungování fiskální a monetární politiky a zaobírá se dvěma základními kameny, které tvoří ekonomiku států MENA – ropný průmysl a turismus. Práce také upozorňuje na lidská práva v islámu a vznik různých asociací, které tyto práva ochraňují, jakou je například Všeobecná islámská deklarace lidských práv. Také jsou zde popsány současné režimy států MENA a to zejména ve vztahu s islamistickou radikalizací.

Jak již bylo řečeno v úvodu, poslední část práce je netypicky autorská. Zde se dá upozornit zejména na závěr ankety: lidé jsou ve velké většině případů ovlivněni islamistickými útoky a značně si rozmyšlejí výběr destinací pro své dovolené. A právě útoky jsou velkým problémem arabských států a jejich ekonomik, jak se lze dočíst v úvodním článku této části práce.

Cílem této bakalářské práce bylo především informovat o islámských zemích a jejich hospodářské politice a tento cíl práce naplnila. Dá se říci, že hospodářská politika v těchto státech funguje. Jenže i přesto zde visí jedno velké ale. V islámské společnosti je mnoho faktorů, které tuto societu ovlivňují. Jedním z faktorů je bezesporu arabské etnikum, které u muslimů převažuje. Arabové bývali dlouhou dobu kočovnými kmeny, jsou ze své podstaty divocí, vládnutí pro ně je nejen čest, ale hlavně touha. Právě to je jeden z důvodů, proč v těchto zemích vznikají autoritářské režimy, které většinou svou vládu potřebují ospravedlnit, proto se odkazují na islámskou víru. V souvislosti s nedemokratickými režimy je zde špatná organizace státní správy a následně úřadů a byrokracie, které fungování celého státu silně ovlivňují. V této souvislosti dochází například k úniku státních financí, které by při správném chodu správy mohly být reinvestovány do rozvojových

oblastí. Dalším činitelem, který dnes můžeme považovat za jakýsi fenomén, je bipolární rozdělení islámské společnosti. Vznikají zde dvě vrstvy – velmi bohatá a velmi chudá. To ukazuje třeba Saudská Arábie, kterou dnes známe zejména pro její nová města a architektonické skvosty, avšak periferní oblasti, do kterých se nedostanou státní peníze, nám zůstávají skryty. Ovšem tenhle problém nemá jen Saudská Arábie, v interview i Abdallah Walweel poukazuje na tento problém v souvislosti s jeho rodnou zemí, Jordánskem.

Ve spojitosti s islámem je zde ještě jedna otázka, kterou si dnešní západní společnost neuvědomuje: islám je o šest století mladší než křesťanství, o judaismu ani nemluvě. Představme si naši společnost o šest set let nazpět – z historických událostí můžeme připomenout například vzpouru husitů proti římskokatolické církvi. Z toho lze vyvodit jistá analogie, že islám čeká ještě dlouhý vývoj nejen na poli hospodářské politiky.

Seznam použité literatury

Tištěné publikace

- ABDALATI, Hammudah. *Zaostřeno na Islám*. Praha: Ústředí muslimských obcí, 2010. 203 s. ISBN 978-80-904373-6-4.
- AXWORTHY, Michael. *Dějiny Íránu*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 319 s. ISBN 978-80-7106-994-2.
- ČERNÝ, Karel. *Svět politického islámu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. 599 s. ISBN 978-80-7422-166-8.
- DROBÍK, T., T. HROCH, K. RUDINCOVÁ. *Cestovní ruch v Africe a na Blízkém východě*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2012. [CD-ROM] ISBN 978-80-7464-149-7.
- DVOŘÁČEK, Jiří. *Podnik a jeho okolí: jak přežít v konkurenčním prostředí*. Praha: C. H. Beck, 2012. 173 s. ISBN 978-80-7400-224-3.
- Korán*. Bratislava: LEVANT consulting, 2013. 2. vyd. 474 s. ISBN: 978-80-969967-3-5.
- LUNDE, Paul. *Islám: Víra – kultura – dějiny*. Praha: Knižní klub, 2004. 192 s. ISBN 80-242-1093-2.
- MAITAH, Mansoor. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 160 s. ISBN 978-80-7357-608-0. a.
- MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7357-589-2. b.
- MEESE, Alexander. Hospodářské závazky v islámském právu. *Ekonomická revue*. 2006, č. 1, s. 38. ISSN 1212-3951.
- MLČOCH, Jan. *Malá ekonomická encyklopedie*. 5. aktual. vyd. Praha: Linde Praha, 2007. 295 s. ISBN 978-80-7201-664-8.
- TOMEŠ, Zdeněk a kol. *Hospodářská politika 1900–2007*. Praha: C. H. Beck, 2008. 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7.
- ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007. 210 s. ISBN 978-80-86730-04-2.

Internetové zdroje

- AENEWS. Sedm zemí do pěti let a americký dolar vstává z mrtvých. Odstavené Rusko, závislá Čína a dolar pořád petrodolarem. In: *AENews* [online]. 27. 12. 2014 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://aeronet.cz/news/sedm-zemi-do-peti-let-a-americky-dollar-vstava-z-mrtvych-ukrajina-splnila-ucel-isil-dobyva-irak-a-syrii-prave-dobyva-strategickou-kobani-turecko-dela-mrtveho-brouka-kurdistan-se-raduje-jeste-mu/>
- AL-ANDALUS EN EL SIGLO XXI. La Hégira y el calendario islámico. In: *Andalusactual.wordpress.com* [online]. 2. 6. 2014 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <https://andalusactual.wordpress.com/2014/07/02/la-hegira-y-el-calendario-islamico/>
- ALVAROVÁ, Alexandra. Je islám slučitelný s demokracií? In: *Katolický týdeník*. [online]. [cit. 2015-04-25]. 20. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.katyd.cz/nazory/je-islam-slucitelny-s-demokracii.html>
- CZEFRICA. V indexu korupce zůstává hodnocení Afriky nepříznivé. In: *Czefrica.com* [online]. [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.czefrica.com/cs/component/content/article/38-zpravy/zpravy/278-v-indexu-korupce-zstava-hodnoceni-afriky-nepiznive.html>
- ČESKÁ TELEVIZE. Cestovky: Dovolené v Tunisku bezplatně vyměníme. In: *ceskatelevize.cz* [online]. 18. 3. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/305215-cestovky-dovolene-v-tunisku-bezplatne-vymenime/>

ČESKÁ TELEVIZE. Tunis posiluje hlídky a zdůrazňuje, že země je pro turisty bezpečná. In: *ceskatelevize.cz* [online]. 19. 3. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/305350-tunis-posiluje-hlidky-a-zduraznuje-ze-zeme-je-pro-turisty-bezpecna/>

DEMOGRAFIE. Blízký východ. In: *Demografie* [online]. [cit. 2015-03-29]. ISSN 1801-2914. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_popvyvoj_svet_bv=

EURODENÍK. Začal hon na podezřelého z útoku na tuniské muzeum. In: *eurodenik.cz* [online]. 19. 3. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://eurodenik.cz/zpravy/zacal-hon-na-podezrele-z-utoku-na-tuniske-muzeum>

FANAR QATAR ISLAMIC CULTURAL CENTER. Pět pilířů islámu. In: *fanar.gov.qa* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.fanar.gov.qa/Understand/czech/5pillars.html>

FINANCE.CZ. Fiskální politika. In: *finance.cz* [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/makrodata-eu/statni-rozpocet/fiskalni-politika/>

FINANCE.CZ. Monetární politika. In: *finance.cz* [online]. [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/makrodata-eu/menove-ukazatele/monetarni-politika/>

FOND SHOP. Vývoj ceny ropy. In: *Fondshop* [online]. [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: http://www.fondshop.cz/index.asp?action=aktuality&aktualita_id=147

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. Turistika na Blízkém východě: vzestup s podmínkou. In: *Hospodářské Noviny iHNed* [online]. 14. 2. 1997 [cit. 2015-03-31]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-934471-turistika-na-blizkem-vychode-vzestup-s-podminkou>

ISLAMWEB. Hadísy o smyslu a naplnění víry a úsilí na cestě k ní. In: *Islamweb.cz* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/hadithy/1.htm>

ISLAMWEB. Islámský kalendář. In: *Islamweb.cz* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/kalendar.htm>

JEŠKO, Vladimír. Tri ropné šoky, príde štvrtý? In: *finweb*. [online]. 13. 5. 2004 [cit. 2015-04-03]. Dostupné z: <http://finweb.hnonline.sk/tri-ropne-soky-pride-stvrty-121113>

LIDOVKY. Teror v Tunisku: 20 mrtvých turistů, rukojmí policie osvobodila. In: *lidovky.cz* [online]. 18. 3. 2015 [cit. 2015-04-10]. ISSN 1213-1385. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/teror-v-tunisku-nejmene-jedenact-mrtvych-turistu-rukojmi-policie-osvobodila-1xz-zpravy-svet.aspx?c=A150318_134853_In_zahranici_msl

LIDOVKY. Účtování po teroru: tuniský premiér propustil velitele policie. In: *lidovky.cz* [online]. 25. 3. 2015 [cit. 2015-04-10]. ISSN 1213-1385. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/uctovani-po-teroru-tunisky-premier-propustil-velitele-policie-pwr-zpravy-svet.aspx?c=A150323_121842_In_zahranici_msl#utm_source=clanek.lidovky&utm_medium=text&utm_campaign=a-souvisejici.clanky.clicks

MUSLIMPOPULATION. Muslim population in the world. In: *Muslimpopulation.com* [online]. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.muslimpopulation.com/>

MÜLLER, David. Rada pro spolupráci zemí v oblasti Perského zálivu. In: *Global Politics* [online]. 11. 3. 2003 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/gcc>

NOVINKY. Některé cestovní kanceláře vymění lidem zájezd do Tuniska za jiný. In: *novinky.cz* [online]. 18. 3. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/ekonomika/364632-nektere-cestovni-kancelare-vymeni-lidem-zajezd-do-tuniska-za-jiny.html>

OECD. Socio-Economic Context and Impact of the 2011 Events in the Middle East and North Africa Region. In: *OECD* [online]. [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/mena/investment/49171115.pdf>

OPEC. Brief history. In: *OPEC* [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/24.htm

OPEC. OPEC share of world crude oil reserves, 2013. In: *OPEC* [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: http://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm

PERSIANGIG. Middle East GDP. In: *Mianguin.persiangig.com* [online]. [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: [http://mianguin.persiangig.com/middle_east/gdp\(ppp\)-Middle%20east%202009.gif](http://mianguin.persiangig.com/middle_east/gdp(ppp)-Middle%20east%202009.gif)

PINTEREST. The spread of islam in Africa. In: *Pinterest.com*. [online]. [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <https://www.pinterest.com/owenofkane/the-spread-of-islam-in-africa/>

POTMĚŠIL, Jan. Islámské právo šarí'a. In: *Britské listy* [online]. 4. 1. 2008 [cit. 2015-03-31]. ISSN 1213-1792. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/38111.html>

PŘESNÝ ČAS ONLINE. Islámský kalendář a tajemství islámského kalendáře. In: *Presny-cas-online.cz* [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.presny-cas-online.cz/kalendare/islamsky-kalendar-tajemstvi-islamskeho-kalendare>

RICHTEROVÁ, Kateřina. Džihád očima muslimky. In: *muslimove.cz* [online]. [cit. 2015-03-20] Dostupné z: <http://muslimove.cz/dzihad-ocima-muslimu/>

SEDLÁČKOVÁ, Barbora. Jak začalo arabské jaro? In: *Pressexpress.eu* [online]. [cit. 2015-04-01]. ISSN 1804-6088. Dostupné z: <http://www.pressexpress.eu/analyzy/jak-zacalo-arabske-jaro>

SEDLÁŘOVÁ, Barbora. Nejezdit do Tuniska? Tím teroristé dosáhnou svého, říká velvyslanec. In: *idnes.cz* [online]. 19. 3. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-jiri-dolezel-velvyslanec-v-tunisku-teroristicky-utok-p85-/zahranicni.aspx?c=A150319_180024_zahranicni_bse

SEMINOLESTATE. Using the AS/AD curve. In: *2seminolestate.edu* [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www2.seminolestate.edu/falbritton/ECO2013/Macro%20Learning%20Tools/Chapters%20at%20a%20Glance/Chapter%205/EC2013%20Chap%205%20Learning%20Notes.htm>

SŮRA, Jan. O zájezdy do Tuniska byl velký zájem. Teď klesne, miní šéf Exim Tours. In: *idnes.cz* [online]. 19. 3. 2015 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/zajezdy-do-tuniska-nejspis-mirne-zlevni-fdu-/ekonomika.aspx?c=A150318_184121_ekonomika_rny

ŠKROBÁK, Ivo. Murphyho finanční krédo. In: *Isfnews.cz* [online]. 23. 8. 2012 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.isfnews.cz/NEW2/clanek-13-murphyho-financni-kredo/>

ŠOLÍNOVÁ, Lucie. Blízký východ. In: *Demografie.info* [online]. [cit. 2015-04-09]. ISSN 1801-2914. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_popvyvoj_svet_bv=

THYRONX. Producenti ropy. In: *Thyronx.blog.cz* [online]. 5. 3. 2011 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://thyronx.blog.cz/1103/producenti-ropy>

UNIVERZITA-ONLINE. Makroekonomická politika státu. In: *Univerzita-online.cz* [online]. 21. 1. 2012 [cit. 2015-03-31]. Dostupné z: <http://www.univerzita-online.cz/ekn/makroekonomie/makroekonomicka-politika-statu/>

VOLEK, Stanislav. Ropná krize v roce 1973. In: *Peníze.cz* [online]. 8. 11. 2002 [cit. 2015-04-03]. ISSN 1213-2217. Dostupné z: <http://www.penize.cz/nezamestnanost/15178-ropna-krize-v-roce-1973>

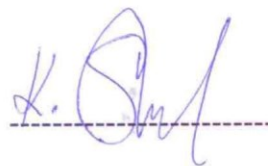
WOMEN'S GLOBAL GCC INITIATIVE. Why GCC? In: *gccwomen.org* [online]. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.gccwomen.org/why-gcc/>

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. 5. 2015

Kristýna Špačková